

דבר הכנסת

8

ישיבות שע"ד - שע"ו / ט"ז - י"ח בכסליו התשמ"ח / 7 - 9 בדצמבר 1987

ח/ מושב רביעי

הישיבה השלוש-מאות-ושבעים-וארבע של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, ט"ז בכסליו התשמ"ח (7 בדצמבר 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

תחבורה ציבורית בימי מנוחה, התשמ"ח - 1987, מטעם קבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק הקצאות (פיצוי בעד איחוד בתשלום) (תיקון - הצמדה), התשמ"ח - 1987, מאת חבר הכנסת יאיר צבן; הצעת חוק הגנת הדייר (תיקון - קביעת דמי שכירות בבתי-עסק על-ידי בית-הדין), התשמ"ח - 1987, מטעם חברי הכנסת פ' גולדשטיין, ד' צוקר, א' רובינשטיין ומ' שטרית.

עוד הונחו על שולחן הכנסת החלטת ועדת הכספים, המאשרת הוראות כצו למניעת היעף (היטל על טובין), התשמ"ח - 1987; וכן הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא: "הצורך בשיפור הוראות התנ"ך והלשון העברית במערכת החינוך", תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר: חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם: הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (תיקון סעיף 19), התשמ"ח - 1987, מטעם קבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק העונשין (תיקון), התשמ"ח - 1987, מטעם חבר הכנסת יאיר צבן; הצעת חוק נישואין וגירושין, התשמ"ח - 1987, מטעם קבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק

ב. הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה -

שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ח - 1987*

(קריאה ראשונה)

לאזור ועבר בו עבירה שהיתה כח עונשין אילו בוצעה בישראל; מתן סמכויות חקירה, חיפוש וכיבוצא באלה לשוטרים בישראל, לגבי עבירות שהן כח עונשין בבתי-המשפט הצבאיים, שהוקמו באזורים שבהם חלות התקנות; הגשת עזרה לבתי-המשפט הצבאיים הללו, כדי להעמיד לדין אנשים מישראל שעברו על צווי מפקד האזור.

חברי הכנסת, תוקפן של התקנות הוארך מדי פעם בפעם מאז התקנתן, ולאחרונה הוארך תוקפן עד ל-31 בדצמבר 1987. הצורך בתקנות עומד בעינו. על כן מוצע להאריך את תוקפן בשנתיים נוספות.

נוסף על הארכת התוקף כוללת ההצעה ארבעה תיקונים של התקנות עצמן.

מטרתו של התיקון הראשון היא לאפשר להעמיד לדין בישראל תאגיד הרשום ופועל באזור ואינו רשום בישראל, ובלבד שהשליטה באותו תאגיד תהיה בידי אדם הרשום

היו"ר ד' בן-מאיר: חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הראשון בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ח - 1987, שר המשפטים יציג את החוק בקריאה ראשונה, בבקשה.

שר המשפטים א' שריר: אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא בפניכם הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), לתקופה של שנתיים נוספות.

התקנות הללו הותקנו לראשונה בעקבות מלחמת ששת-הימים, והן מסדירות מגוון של נושאים משפטיים, שמטרתם השלטת שלטון החוק ביהודה, בשומרון וחבל-עזה. התקנות מסדירות, בין היתר: מתן סמכות לבית-משפט בישראל לשפוט לפי דיני מדינת ישראל אדם שבא מישראל

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1858).

היו"ר ד' בן-מאיר:

חירשם. אני מוסיף אותך וסוגר את הרשימה.

אורה נמיר (המערך):

מי אחרי חבר הכנסת אמנון רובינשטיין?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת שבה וי"ם.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפנינו הארכה שגרתית של תקנות שעת-חירום (יהודה, שומרון וחבל-עזה). מדי פעם בפעם מאריכה הכנסת את תקופת התקנות באורח שגרתי, ומדי פעם בפעם נוספים תיקונים שבעצם מעמיקים את התופעה הידועה לכל. במה שנקרא "אזור", שאינו בתחום השיפוט של מדינת ישראל, קיימת שיטה משפטית כפולה. שיטה אחת היא שיטת המשפט הצבאי, כאשר המשפט הכסיס הוא המשפט הירדני המתוקן על-ידי צווי הממשל הצבאי. שיטת המשפט הזאת חלה אך ורק על ערבים, שהם תושבי האזור או תושבי השטחים; השיטה השנייה חלה אך ורק על אזרחים ישראלים, דהיינו על יהודים, והיא בעצם שיטת המשפט הישראלית.

המשפט הישראלי הוחל בהדרגה, בשלבים, על היהודים הנמצאים בשטחים, והיום קשה בעצם למצוא, אלא אם כוונתם זאת באמצעות זכויות מגדלת, את ההבדלים בין מי שגר בשטח, באזור, לבין מי שגר בישראל. אותו בית-משפט דן בהם, על-פי אותו דין, לפעמים בחסות צו של מספק צבאי ולפעמים אפילו בחסות המפקדים הצבאיים. והבה נקרא לדברים בשם — המפקדים הצבאיים הם ממשלת ישראל, שר הביטחון, המחילים על אזור מסוים, על מובלעת, משפט נפרד שהוא משפט ישראלי, וכל מה שהוא מחוץ למובלעת הזאת הוא כביכול משפט צבאי.

הפיקציה הזאת של שתי שיטות משפטיות, שהן כביכול זהות ושוות, איננה יכולה להחיות מעמד בלי שחור ותועץ על היותה שיטת משפט פרוטנלית שיש בה דין אחד ליהודי ודין אחר לערבי; שיטה שיש ליהודים הנשפטים על-פיה סמכויות ערעור ובתי-משפט, כל הערכויות החוקתיות ויצוג בכנסת כמובן, ואילו למי שגרים באותו אזור, באותה טריטוריה, אין בעצם זכויות.

שבה וי"ם (המערך):

זו פשרה פונקציונלית.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

זו פשרה פונקציונלית. אין לו אפילו זכות — ואני מנסה להיאבק כעת למענה, ואני רוצה שתעזור לי בעניין זה, חבר הכנסת שבה וי"ם — לערער בבית-משפט צבאי. זאת אומרה, לפי המצב הקיים, אם נערך בן 16 נידון ל-15 שנות מאסר, אין לו זכות ערעור אפילו לא בפני בית-משפט צבאי נוסף. וזה המצב מקץ 20 שנה, אין זה בחזקת שלב מעבר.

אני שמח מאוד שוועדת החוקה, חוק ומשפט החליטה לרוץ בעניין זה. שמחתי כפולה: ראשית, משום שצריך לשים קץ לפיקציה, שהכנסת לא עוסקת בשטחים. מה פירוש הדבר שהכנסת לא עוסקת בשטחים? מי כן עוסק בהם? — שרים שקיבלו את אמון הכנסת, וכשם שלבית-המשפט העליון, בשכתוב בבית-משפט גבוה לצדק — —

יידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

גם "גוש אמונים".

כמרשם האוכלוסין בישראל או בידי תאגיד הרשום בישראל. לאחרונה התעוררה הבעיה של ביצוע עבירות הקשורות בצווי פיקוח שונים, שניתנו באזור על-ידי תאגידים לא רשומים בישראל, אך השליטה בהם נמצאת בידי גורמים ישראליים. למשל, תאגיד הרשום ופועל באזור עובר עבירה של הפקעת מחיר או עבירה על צו יציבות מחירים. לפי הנהיותיו של היועץ המשפטי לממשל רצוי שלא לדרון בעבירות מסוג זה בבתי-המשפט הצבאיים באזור, אלא בבתי-המשפט בישראל. אי לזאת מוצע להקנות לבתי-המשפט בישראל סמכות דיון על תאגידים אלה.

לפי התיקון השני תורחב רשימת הזכאים באזור לקבל מידע מן המרשם הפלילי המתנהל בישראל על-ידי משטרת ישראל. הרחבת רשימת הזכאים עונה על צרכים תפקודיים גורדיא. מסירת המידע תיעשה על-פי ההגבלות הקבועות בחוק המרשם הפלילי ותקנות השבים — לגבי מסירת מידע לכעלי התפקידים שמנו בתוספת הראשונה של אותו חוק. כמו-כן, ולפי בקשת המעוניין, תוכל המשטרה למסור מידע מן המרשם הפלילי לרשויות צה"ל. מידע כזה דרוש לעתים לשם קבלת היתרים שונים לפעולה באזור. מסירת המידע הזה תהיה מוגבלת כהגבלות הקבועות בחוק המרשם הפלילי ותקנות השבים — לגבי מסירת מידע לרשות וזה; המשמעות העיקרית של הגבלות אלה היא שעל מסירת מידע מסוג זה תחול תקופת ההתיישנות הקצרה, ובתום אותה תקופה לא יהיה אפשר להעביר מידע על ירושם פלילי.

מטרתו של התיקון השלישי היא לאפשר העברת ידיעות מרשות מס בישראל לרשות מס באזור, והכול למטרות ולפי ההגבלות הקבועות בחוק לתיקון דיני מסים (חילופי ידיעות בין רשויות המס), התשל"ז — 1967. מתן אפשרות לחילופי ידיעות בין רשות מס בישראל לבין רשות מס באזור עונה גם היא על הצורך התפקודי של רשות המס. יש לציין, שלפי צו הקיים באזור כבר אפשר להעביר לרשות מס בישראל ידיעות שנאספו אצל רשות מס באזור. כמו-כן, עליו לזכור שבתיקונים קודמים של התקנות ניתנה סמכות לגבות באזור מס שהוטל בישראל; כן ניתנה סמכות לשר המשפטים לקבוע הוראות בדבר גבייתו בישראל של מס שהוטל באזור. העברת ידיעות בין רשויות המס בישראל לאלה שבאזור אינה באה אלא כדי להשלים ולאפשר ביצוע נאות של החוק.

מטרתו של התיקון האחרון, חברי הבית, היא לחייב מעביד בישראל לאפשר לאדם הגר באזור ועובד בישראל למלא את חובותיו בעניין אבטחת מוסד חינוך שבאזור. חובה זו מוטלת על תושב באזור מכוח צו של מספק האזור. לפי המצב המשפטי הקיים, מעביד בישראל צריך לאפשר לעובד למלא רק את חובות האבטחה שהוטלה עליו בישראל לפי תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך), התשל"ז — 1977. כאמור, אנו מבקשים להגביל את חובות המעביד גם כלפי חובת אבטחה שהוטלה על העובד באזור.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, לשם הכנתה לקריאה שנייה וקריאה שלישית.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה לשר המשפטים. חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדיון בהצעת החוק. הדין הוא אישי. אני מזמין את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין לשאת את דברו. היות שנרשמו כ-20 איש, אני מודיע בזה — —

ריקטור שפ"טוב (מפ"ם):

אני מבקש את רשות הדיבור.

— הצעת חוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
בעבר אמרתי לראש הממשלה מנחם בגין — — —

ידיד עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):
שנא משם.

מיכאל איתן (הליכוד):
את זה הוא לא מציע. הוא לא מציע. הוא אומר — — —

יהושע מצא (הליכוד):
להעביר את המיליונים למקום אחר.

ידיד עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

מיכאל איתן (הליכוד):
אתה הדובר של רובינשטיין?

יהושע מצא (הליכוד):
אני רוצה לשאול שאלה.

הי"ר ד' בן-מאיר:
לא, אתה כבר שאלת בלי רשות.

יהושע מצא (הליכוד):
הוא אומר שהם חסרי פרנסה בעזה, אין להם תעסוקה. הוא מוכן לחזור על זה, או שהוא מתכוון לזה שהם לא משלמים מסים?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
יש להם פרנסה חלקית בישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):
מה אתה מציע?

ידיד עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

יהושע מצא (הליכוד):
צריך להיות מודאג מהגישת שלך למיליונים האלה.

ידיד עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

הי"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת מצא, אני קורא אותך לסדר. חבר הכנסת עטשי, אני קורא אותך לסדר.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
לפי דעתי, בפרשת שטח האדמה המצומצם הזה, אשר הוציאו מחוכו אדמה ומים להתנחלויות שאיש לא יכול לומר בשביל מה הן קיימות, מובא לידי אכסודר קיצוני הפטישום הטריטוריאלי.

אני רוצה לומר מה אני מציע. חבר הכנסת מצא: אני מציע את רצועת-עזה לכל הממעיט במחיר.

מיכאל איתן (הליכוד):
מי זה? מי זה?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
תשמע, תשמע.

בשעתי פניתי לראש הממשלה מנחם בגין לפני שנסע לאיסמעליה — למרות חילוקי הדעות היו בינינו יחסים טובים מאוד — ואמרתי לו: כתנאי להסכם השלום אתה חייב לדרוש את מסירת רצועת-עזה למצרים, לפחות לידי נאמנות מצרית.

— יש סמכות לרון במה שעושים ישראלים בשטחים, מפקדים צבאיים, כך חייבת הכנסת לעשות זאת. ההתנערות הזאת האומרת: זה לא עסקנו — אחרת זה סיפוח, היא לעג לרש. אם כן, ראשית אני שמח מאוד שוועדת החוקה, חוק ומשפט החליטה לעשות מה שהחליטה: שנית, אני מקווה שיהיה בה רוב, שלא יסכים לקו העקשני והמזרח הזה, השולל זכות ערעור בסיסית. אנחנו, האומרים שזכויות אדם בסיסיות חלות גם בשטחים, צריכים לתקן את הדבר הקטן הזה.

אגב, אני יודע שכל הירעצים המשפטיים לממשלה, והיועץ המשפטי הנוכחי בכללם, וקצינים בכירים מאוד בצה"ל — אני אומר "בכירים מאוד", והמבין יבין — כולם תומכים בהענקת זכות הערעור הזאת. עדיין לא שמעתי נימוק אחר — אחד — למה היא לא ניתנת.

אני מדבר בגילוי לב ואומר לחברי המערך: גודל השטחים והסדרים הנהוגים בהם הם בידי נציגים, שר הביטחון ושר המשטרה; לא בגוש המעורפל ששמו ממשלת האחדות הלאומית. אתם חייבים להשמיץ את קולכם בכמה עניינים חשובים וחיוניים, כמו זכות הערעור וכמו השימוש חסר-ההצדקה שלנו בנשק חם. מדינת ישראל מייצאת מכונות לפיזור הפגנות אלימות — משק בית-אלפא מייצר אותן — אבל אי-אפשר לקנות אותן בישראל. נכון, אני יודע שמערכת הביטחון הוציאה מכרו בעניין זה, אני שמח על כך, אבל אחרי שהעליתי את הנושא בממשלה, נמשך הדבר שנה ושנתיים.

בני שליטא (הליכוד):
אתה אומר בהכללה שאין הצדקה לשימוש בנשק חם?

אורה גמיר (המערך):
רק בעזה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אני אומר שאין הצדקה לירי של כוחות הביטחון, אם יש להם ציוד לפיזור הפגנות. אני לא בא בטענות לחיילים. המתנחלים זה סיפור אחר, ואם יהיה לי זמן אגיע גם אליו.

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת בני שליטא: יש לנו בעיות ביטחון קשות מאוד. פיזור הפגנות הוא דבר המקובל היום בכל העולם. בכל המערב יש זריקת אבנים והפגנות אלימות, קשות ומרות לא פחות מבגדה, אך הרשויות דואגות לצייד את המשטרה ואת הצבא בציוד מתאים. אני בא בטענות לחיילים שיורים כאשר אין להם שום אפשרות אחרת. ואני שב ואומר, שהמתנחלים — זה סיפור אחר, ואולי אגיע גם לזה.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לדבר על עניין אחד הקשור לכותרת של הצעת החוק, והוא עניין עזה. רבותי, על שטח של פחות מ-300 קילומטרים מרובעים קיימים בצפיפות אדירה בתוך זמן קצר מאוד מיליון פלשתינים חסרי תחנות, חסרי לאומיות, חסרי דרכונים וחסרי פרנסה. ואני שואל: למה מחכה מדינת ישראל? למה נדעדרו ההתנחלויות של גוש-קטיף — לייחוד רצועת עזה? לפיקוח עליה? לשיטור בה?

מיכאל איתן (הליכוד):
מה אתה מציע?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
הרי זה עניין הנוכל בפטישום טריטוריאלי.

מיכאל איתן (הליכוד):
מה אתה מציע?

חוברת ח', ישיבה שע"ד

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה) — שיפוט בעכירות

— (עזרה משפטית)

חבר הכנסת איתן, אל תבקש ממני שאני אתנבא בנושא זה כמוך. דעתי בנושא הזה שונה לחלוטין מדעתך. אני גורס שישראל צריכה לעשות, מהר ככל האפשר, מאמץ עליון כדי להיפטר, כתנאים סבירים, מהשלטון ברוב השטחים המאוכלסים, בכללם רצועת-עזה, ולא לחזור כל פעם לעניין הזה — להארכת תקנות זמניות, אין לנו בעניין הזה שום שותפות דעות, אף שאנחנו באותה ממשלה.

בני שליטא (הליכוד):
נסיגה חד-צדדית?

שבת וייס (המערך):
בנסיבות מסוימות — אולי נסיגה חד-צדדית. על כל פנים, כחודשים האחרונים לא מוצתה בדיקת האמצעים להסדר, בגלל הליכוד. יש קיפאון בנושא זה כי יש בינינו חילוקי דעות אידאולוגיים מובהקים, לא רק פרקטיים.

היום מתכנסת ברושניגטון ועידת פסגה שפותחת, כנראה, עידן של דטנט. מי שמאושר מכן שאנחנו לא כלולים בסדר-היום שם, מאושר בעצם מן הקיפאון שפועל, בסופו של דבר, נגדנו. זאת ועוד, לא יהיה פה קיפאון. אם לא יהיה הסכם, יבוא יום שבו יהיה תכתיב, והוא יהיה נוח פחות מכל הסכם. טוב, בינתיים צריכים למשול שם.

אני מוכרח לומר כאן לחברי שר המשפטים וגם לעמיתי אמנון רובינשטיין, שיש לי דילמה. אני העליתי כאן פעמים מספר, יחד עם עמיתי חבר הכנסת אלעזר גרנות ועם חברים אחרים, את הרעיון העקרוני, שאנחנו צריכים לזנוח, פחות או יותר, את התקנות לשעת-חירום ולחוקק חוקים קבועים. אבל, אינני רוצה להמליץ על חקיקת חוקים קבועים והחלתם על שטח שאינני רוצה לשלוט בו בקביעות. אני רוצה, כמוכן, לגרום לכך שכל עוד אנחנו שולטים שם, לדאבון לב, לא רק בגללנו, גם בגלל הצד השני — נעשה את זה בצורה הגאורית ביותר האפשרית.

על כן, הרעיון של יצירת אינסטנציה יורידית מקובל עלי. הרעיון של העמקת המעורבות של ועדת החוקה, חוק ומשפט בכנסת בעניינים אלה, ואולי של ועדת החוץ והביטחון, מקובל עלי, אם כי ועדת החוץ והביטחון מעורבת בנושא זה ויש לה ועדה דינמית העוסקת בו, וגם בדיוניה, בלי לצטט מהם אלא אומר באופן כללי, היא מעורבת בעניינים אלה, היא מבקרת במקומות האלה ואני יודע שבדרך כלל הגישה היא נאורה — עד כמה שאפשר להיות נאור בתוך אקולוגיה של מצב של פטרונות ושל כיבוש זמני.

אני ממליץ, אדוני שר המשפטים — ואני אומר זאת כי אני שופט את ההצעה הזאת מבחינה אידאולוגית — שמשום שהזמניות הזאת תימשך ודאי עוד זמן-מה, לשיטתך אולי יותר ולשיטתי אולי פחות, אבל בגלל נסיבות פוליטיות ואחרות היא תימשך עוד, לשיטת שינוי, הייתי מעדיף שהגדרות בתקנות לשעת-חירום לא תהיינה כל כך כלליות אלא שיהיה יותר פירוט. אותו פירוט שאתה נותן בדברי ההסבר — הייתי מעדיף שהוא יהיה בתקנות עצמן. אתה יודע ודאי כמשפטן, שכלל שהתקנות מפורטות יותר מרחב המחיה, הייתי אומר השלילי — במידה שמישהו ירצה לתת לו פרשנות שלילית — יקטן. זאת היא גישתי הכללית.

אני אצביע בעד תוך הבעת תקווה שלא ירחק היום ואנחנו נסתלק משם בתוקף הסכם שיכתיב את ביטחוננו על-פי הפילוסופיה של "תוכנית אלון", פלוס מינוס, ולא נצטרך עוד את התקנות האלה. תודה רבה.

הוא השיב לי: עזה נכללת בגבולות המנדט של ארץ-ישראל — אפילו לא בגבולות 12 השבטים. ואני אומר: אני לא יודע אם ההצהרה תתקבל, אך מדינת ישראל צריכה להצהיר קבל עם ועולם שהיא מוכנה למסור את רצועת-עזה לנאמנות מצרית —

מיכאל איתן (הליכוד):
אבל הם לא רוצים. מה אתה מדבר פה סתם?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
— ובתמורה לכך לפנות את כוחותיה, אנשיה, ולהמשיך את הנאמנות הזאת עד שיימצא סטטוס סופי לרצועת-עזה. התשובה "המצרים לא רוצים" אינה מספקת אותנו.

מיכאל איתן (הליכוד):
או מה?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אני אומר שעלנו להציב את הדרישה הזאת. ברגע שנוציב אותה ישתנה, לרעתי, מן הקצה אל הקצה מעמדנו כלפי עזה, כלפי אוכלוסייתה וכלפי מדינות העולם — כלפי כל הבעיה הזאת.

היור"ר ד' בן-מאיר:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבת וייס, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליטא.

יהושע מצא (הליכוד):

מיכאל איתן (הליכוד):
תגיד שאתה רוצה מדינה פלשתינית — אני מבין, זו הצעה לפתרון. אבל להגיד: צא מעזה — — —

היור"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אנחנו פה מספר קטן של חברים. אני איאלץ לקרוא אחכם לסדר. חבר הכנסת מצא, קראתי אותך לסדר פעם ראשונה. אחריה זה ילך מהר יותר. אני רוצה להטביר לך, שאחרי קריאה לסדר בפעם השלישית אתה תיאלץ לעזוב את האולם.

מרוחמו מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

מיכאל איתן (הליכוד):

אנחנו נצא מעזה כשאתה תלך לעזה.

היור"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני מבקש. הרי לא חשכנו זה את זה. מדרע אתם צועקים?

חבר הכנסת שבת וייס, בבקשה.

שבת וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נדרשים מדי פעם בפעם להאריך תוקף של תקנות לשעת-חירום. העובדה הזאת כשלעצמה מצביעה על הזמניות של המצב הקיים. על כן, גם אותם עמיתים בכנסת המנופפים בלהט החרב הלא-מתהפכת של הקביעות, גם כשהם היו כשלטון כלעדי הם נהגו להשתית את המשפט כאוורים אלה, כשטחים המוחזקים, על הוראות זמניות. זהו הכיטוי המובהק ביותר גם לתחושה שלהם, שאין מוצא.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ארצי, ובהיעדרו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, שמעתי שני חברי כנסת, משפטנים מהשורה הראשונה, אתה משפטן, חבר הכנסת וייס?

שבח וייס (המערך):

כן, זה לא המקצוע העיקרי שלי. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין היה מורי.

בני שליטא (הליכוד):

אם כן, לא טעיתי, שני משפטנים מהשורה הראשונה, מורה ותלמידו. שניהם מיעצים לנו עצות נפלאות: לנטוש, לסגת, ללכת; ויש משהו ששומע את הקולות.

חיים רמון (המערך):

להתקדם למדינה יהודית. לא לסגת לשום מקום.

בני שליטא (הליכוד):

כל חייכם אתם מתקדמים לאחור. כל חיך אתה מתקדם לאחור.

מיכאל איתן (הליכוד):

בדרך להתקדמות כזאת תעזוב את הגליל, כי שם יש פחות מ-50% יהודים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אני לא מבין למה אתם מתרגשים. הלא לא תשכנעו זה את זה. דברו לפרוטוקול.

בני שליטא (הליכוד):

האומנם אנחנו נפנה שטחים כדי למנוע חקיקה לשעת-חירום? זו סיבה? זו אמתלה?

מה לנו כי נלח על המצרים המצדיקים השכם והערכ את הרצח בקריית-שמונה? הם טוענים שנזכר מדיניות הדיכוי של מדינת ישראל מותר לבצע פעולות כאלה גם נגד נשים וילדים, בכל מקום. תפתחו את העיתונים, תראו מה אנחנו מדברים על עצמנו, מה אנחנו אומרים על עצמנו. חבר כנסת נכבד כמו אמנון רובינשטיין טוען שאנחנו מפעילים שם נשק יותר מדי, שלא צריך כלל להשתמש בנשק, אם לא היה שם שימוש בנשק. חבר הכנסת רובינשטיין, אני לא יודע אם היו שם יהודים, אבל זהו כבר עניין אחר.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

לא זאת אמרתי. אמרתי שאסור להשתמש בנשק חם.

בני שליטא (הליכוד):

עד היום, מספר הפעמים שבהן השתמשו בנשק חם בצורה מוגזמת היה מועט מאוד, אם היה בכלל שימוש מוגזם. לא צריך להגזים.

אנחנו עצמנו יוצרים את הכתירות. ראו מה שכתב ואמר בעיתון "דבר" מי שרצה להיות מנהיגו של העם היהודי — הוא אמר שמדינת ישראל מקיימת שלטון אפרטהייד בשטחים, והוא אפילו גרוע יותר מזה שברום-אפריקה.

חיים רמון (המערך):

זה נכון.

בני שליטא (הליכוד):

אם כן, מה רוצים מהמצרים הטוענים שיש פה מדיניות של דיכוי? הם קוראים את העיתונים, הם שומעים מה אנחנו אומרים על עצמנו, וכך אנחנו משתקפים במראה. זה מה שנעשה.

אני מצטער מאוד שעצות כאלה, הנאמרות גם בגישה חד-צדדית, נשמעות בכנסת ישראל ומישהו מסכים לסמוך על אחמד גיבריל, על נאיף חוואתמה, על ג'ורג' חבש, ועל עוד "למ-דיוניקים" מהסוג הזה — אנחנו ניסוג ונסמוך עליהם בהגנתנו.

רבותי, אני חושב שכלל, כל החוקים מסוג זה, כל התקנות הם כמעט מיותרים. אין דבר טבעי יותר מיישום חוקי מדינת ישראל, מהתחלה ועד הסוף, שם, וזה לא מחייב אוטומטית ריבונות וסיפוח. אנחנו נמצאים שם — החוקים של מדינת ישראל קבילים. זה הדבר הכי פשוט.

חיים רמון (המערך):

את כולם?

בני שליטא (הליכוד):

אתה יודע מה? את כולם? יכול להיות שפה ושם יש אי-אלו דברים שאינם יכולים ללכת ביחד, אבל אני — — —

חיים רמון (המערך):

בני שליטא (הליכוד):

אתה יודע מה? גם מס הכנסה ומס ערך מוסף.

חיים רמון (המערך):

מה שאמרת זה בדיוק משטר אפרטהייד, אתה מחיל ריבונות ואינך נותן לסוג מסוים של אוכלוסייה — — —

בני שליטא (הליכוד):

אדוני, אמרתי דברים מפורשים: חוקי מדינת ישראל, ראשית, משום — — —

חיים רמון (המערך):

רגע, אני רוצה לשמוע, אתה בעד החלת החוק?

מיכאל איתן (הליכוד):

תציע להחיל את החוק.

חיים רמון (המערך):

בני שליטא (הליכוד):

סליחה, אל תפריעו לי, אל תעזרו לי.

חיים רמון (המערך):

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת חיים רמון, אתה רשום לרשות דיבור. אתה רוצה שאני אחק אותך?

חיים רמון (המערך):

לא, לא.

בני שליטא (הליכוד):

ראשית, אני מציע להחיל את החוקים האלה מפני שהחוקים של מדינת ישראל הם חוקים מתקדמים, חוקים נאורים, חוקים של מדינה מתקדמת, דמוקרטית, והם טובים בכל מקום — ולא חייבת להיות לזה דווקא השלכה על

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה) — שיפוט בעבירות — (עזרה משפטית) —

אני מזדעזע מהדמוגוגיה של אותן קברצות, בין שהן מורכבות מתושבים ובין שאלה גופים פוליטיים, המתארגנות ובאות לצה"ל כדי לרשע לעשות את הבלתי אפשרי; מטילים עליו את האחריות ותובעים ממנו יד חזקה יותר. אשר ליד חוקה אמצעים חוקיים לבין אמצעים העלולים להפוך לבומרנג וליצור תגובת נגד חריפה מאוד, והתמרון הזה הוא לגמרי לא קל.

לכן אני חושב, שאיננו יכולים למצוא פתרון לבעיות השטחים בלי לטפל בצד המדיני. לכל הפחות לגבי עזה, שהבעיה שהיא מציבה מסובכת ביותר מבחינת האוכלוסייה, מבחינת כלכלית ומבחינת עתיד האזור הזה בכל סיטואציה פוליטית — אנו צריכים לאזור עת.

לדעתי, אנו חייבים להפוך את עזה מיחזמתנו אנו לבעיה בין-לאומית. אנחנו חייבים לזמן ועידה, שישתתפו בה מדינות ערב המוכנות להשתתף בה, בראש ובראשונה מצרים, אך גם מדינות אירופיות, כדי לדון בעתיד האזור הזה.

אינני רוצה שארון קלוד שטון יקח קטע אחד, והוא הקטע של הייצוא החקלאי, ייצוא התפוחים, יעשה אותו לנושא בין-לאומי, ילחץ עליו וייצור מצב שבו אין הוא מקיים חושים שהוא חתם עליהם והבטחות שהוא נתן בצורה חגיגית ביותר, ובכל כך שיופיע לחץ על ישראל. בצורה זאת הוא מנסה לגרום את השוק האירופי כולו למאבק נגד ישראל. כבר אין זו עדינות-נציה. זו פעולת עונשין המוטלת על החקלאי הישראלי, ולו בוודאי אין שום מעמד בוויכוח הפוליטי המר הזה. אנחנו חייבים להזמין את המוכרים האירופים האלה, הדואגים כל כך לנושא, להגיד את דברם ולהציע משהו. אם חסתיים הוועידה בחלטתה על אוטונומיה מלאה, אוטונומיה חלקית, ניתוק עזה, העברת עזה למצרים, או העברת עזה לפיקוח בין-לאומי תוך כדי הכטחת האינטרסים הביטחוניים שאנחנו מעוניינים בהם — יהיה הפתרון אשר יהיה, נצטרך לקבל אותו, ואם יהיו כמה מיסטיקנים שיסבירו לנו שעזה היא ארמה קדושה, נתמודד עמם.

יאי צבן (מפ"ם):

אפשר לשאול אותך שאלה, ברשות היושב-ראש? לו היית מה שנקרא "נכבד עוזי", היית מסכים בתנאים אלה להיות אחראי לאוטונומיה בעזה?

יצחק ארצי (המערך):

אני מדבר על איזה הסדר בין-לאומי, שדיגיע את האנשים ואולי יפתור כמה בעיות. אולי מעורבות לא-ישראלית בפתרון הבעיה הדמוגרפית בעזה, אולי פתרון של העברת אוכלוסייה לירדן — כל אלה הם פתרונות, שאם אנחנו נטפל בהם הם ייעשו למוקשים, אך אם תורבים אנו גורמים בין-לאומיים יטפלו בהם והיו לפתרונות הוגנים לבעיה, כפי שכבר ראינו פתרונות שונים בעולם, כולו.

לכן, אני חושב שאנחנו יכולים לאשר כרגיל את החוק הזה, ולהתווכח על פרט זה או אחר כדי שהחוק ייתן תשובה על בעיות שהתעוררו; אבל הבעיה היסודית היא זו: אם איננו יכולים לפתור את הבעיה של השטחים, ואם יש כאן מורכבות פוליטית גדולה וריכוזים שאיננו יכולים להתגבר עליהם — נתייחס לפחות לבעיה, שעליה נדמה לי שאפשר יהיה להגיע לקונסנזוס בארץ ולאיוו הבנה בתוך-לארץ, כדי שנתחיל לתת פתרון כלשהו לבעיה הזאת. שהיא מוקש זמן, מוקש העלול לפגוע לא רק בישראל אלא גם במדינת אחרת.

ריבונות. עוד כימי קדם, כשכבשו הרומאים ארץ או עיר כלשהי, הם החילו אוטומטית את החוקים של רומא באותו מקום. בדרך זו היינו נמנעים מוויכוחים, יכול להיות שמשפטים מסוימים לא היו עובדים שעות נוספות, והיינו יודעים שהחוקים של מדינת ישראל נאכפים בכל מקום באופן אוטומטי.

תופיק טובי (החית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה יודע מה קרה לרומא?

בני שליטא (הליכוד):

אני עוד זוכר את המבוכה שהיתה אחרי מלחמת ששת-הימים בקשר למטבע. זמן רב היה הדינר מטבע חוקי, ואחרי-כן היו שני מטבעות, ולא ידעו מה לעשות, ועבר זמן רב עד שהחליטו שיש גם מטבע למדינת ישראל. לא ידעו מה לעשות. אם כן, מן הראוי להחיל את החוקים האלה.

לעצם החוק הזה, מאחר שהוא הוגש עכשיו, אני חושב שהוא הגיוני בנסיבות הקיימות והוא מאפשר למדינת ישראל למלא את חובותיה הביטחוניות. זהו חוק נכון לשעתו, נכון למציאות, הוא גם כולל בתוכו כל מיני סעיפים או תיקונים שמבטח המציאות הוכיח שצריך להוסיף אותם. תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה לחבר הכנסת בני שליטא. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת צ'רלי ביטון.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, את הדיונים על הארכת חוקי תקנות שעת-חירום אנחנו מקיימים מדי פעם בפעם בסימן של דילמה שלמעשה אין לה פתרון. הדילמה היא בין חוסר הרצון להחיל את החוק הישראלי על השטחים האלה ובין הצורך למלא חללים כאשר מתגלות בעיות שלא באן על פתרון. בתקנות אלה אנו דנים בחקיקה הנוכעת יותר מהאספקטים הביטחוניים מאשר מאספקטים כלכליים או אחרים. תקנות לשעת-חירום, לרבות התקנות המוגנות בפנינו היום, נובעות מהמצב הביטחוני הבלתי אפשרי שבו אנו שרויים באזורים האלה. הייתי רוצה שבריון כזה תהיה לנו פעם אחת ההגיונות האינטלקטואלית להתמודד עם הבעיה בכל היקפה ובכל עומקה.

אנחנו חיים בשטחים בדעזע בלתי פוסק. פעם אחת יש בעיה של תאריכים היסטוריים המשמשים עילה למהומות, פעם אחרת תקריות מתגלגלות ככדור שלג ומקבלות היקפים בלתי רצויים. מצב זה מלהיט חלק מהאוכלוסייה שיש לו גישה רגשנית ולא גישה הגיונית, וכן נפגשים אנו למעגל קסמים שאי-אפשר לפרוץ אותו. אז אנו כוננים לצה"ל ורודים להטיל עליו לפתור בעיה, שאיננה בעיה צבאית בלבד. זוהי בעיה מדינית בראש ובראשונה ורק אחר כך בעיה צבאית. מי משלה את עצמו שהצבא, גם הצבא הטוב ביותר, יכול להיאבק ללא נגד הטרור? הפתרון לטרור אינו ביד צה"ל. הטרור פועל גם לפי עקרון ההפתעה. אפילו ינקטו אמצעים רבים ככל האפשר נגד כל מיני דברים שקשה להעלות על הדעת, תמיד ישאר חלל, ואת החלל הזה מנצלים אנשי הטרור, וראינו זאת בשבועות האחרונים. לכן, איננו יכולים לצפות שצה"ל ישליט סדר במלוא מוכן המל. צה"ל יכול להשליט סדר: הנה אתמול נוצח, לצערי, אדם שכל למשימה שקטה, והיום יש עוצר, יש חקירות ויש מעצרים, ואני בטוח שהשלטונות שלנו יתפסו את האשם — אבל מה עשינו? הכול טוב עד התקרית הבאה. לכן אין לדבר סוף.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לרבים מקרב אלה שרוממות החוק כפיהם סימל החוק, המובא היום בפנינו להארכת תוקפו, את הצדק ונקודות האור שיש בכיבוש. עמדתנו היתה ותייה שאין כיבוש נאור. יש כיבוש אכזרי ויש כיבוש אכזרי יותר. מכאן נובעת המסקנה האחת והיחידה, שצריך ללחום בכיבוש, צריך לחסל אותו, ושום דבר יפה וחוקי לא יכול לתת לגיטימציה להמשכו.

חברי הכנסת: אמרנו ואנחנו אומרים בכל פעם שבה הכנסת מתבקשת לאשר חוק זה, שנתגד לבקשות כאלה משום שראינו בחוק זה את האמת — ניסיון לחת על הכיבוש כסות, לכסותו בגלמיתו של החוק; והוא מיוז בעיקר אלה שהוא בא להסדיר להם את מערכת המשפט. זהו חוק שנועד לארגן את תהליך השלכתם של אלפים מבני העם הערבי הפלשתיני לבתי-הכלא של הכיבוש. אנחנו שבים ומעלים את התביעה הצודקת: תנו לעם בישראל ולבני העם הערבי הפלשתיני את התרומה שלכם לשלום, חסלו את הכיבוש והניחו את החוקים האלה בגנזך, אם כלל.

חברי הכנסת, המציאות טפחה על פניהם של מי שראו בחוק זה כלי עזר לחושבי השטחים הכבושים, רוח ועזרת לגדרי בא והשמיט את הקרקע מתחת לרגליהם של המצדדים בחוק זה. דוח-לגדרי קצו, שכל המערכת המשפטית הקיימת על-פי "הארץ" ועל-פי חוקים ודמים פועל על יסוד עדריות שקר, שניתנו כל השנים על-ידי אנשי השב"כ. חברי הכנסת, מסכת השקרים החמורים אפפה את כל מערכת השיפוט בעבירות.

חברי הכנסת, אינני רוצה להרחיב את הדיבור על דוח-לגדרי, הרי דובר בו רבות, כיום, אם עדיין לא שכנעתי, הרי לכם דוגמה אחרת לכוח שלטון החוק, כאשר הוא מופעל על תושבי השטחים הכבושים. לפני שבוע התפרסמו בעיתון "הארץ" ידיעות שעל-פיהן נסגר חיק החקירה נגד המתנחלים שנחשדו כי חטפו ילד ערבי בעזה. אני חוזר שנית, החיק נסגר — מדוע? חברי הכנסת, הנה לכם, החשובה המשכנעת, ואני מצטער, כי פרקליט המחוז הדרומי קבע אחרי בדיקה מעמיקה, שחוק זה ששלולש המתנחלים מפעל על-פי הוראות מפורשות של המושל הצבאי בעזה, ומה נכתב עוד? — שהחשודים ברצח התלמידה אינטיסאר אל-עטאר שוחררו בערבות. אתם שומעים היטב, חברי הכנסת? חשודים בכינוע, רצח חמור שוחררו בערבות.

אני רוצה להעלות נושא שהוא מהחמורים ביותר, וידיעות רבות התפרסמו עליו, אבל שלטונות הכיבוש אומרים "מלטה — יוק", הוא לא קיים לגביהם ולכן אין תגובה. חברי הכנסת, אני מתכוון לאספה של תושבי קריית ארבע שנקראה על-ידי שתי גדרות קיימות. האספה התבקשה לאשר את מדיניות שתי הוועדות, מה? המדיניות הזאת? — על הוועדה הראשונה נאמר — ואני מצטט: "הוועדה מופקדת על איסוף תרומות ומען הגשת סיוע משפטי לתושבי הקריה, העלולים להסתכן בפלילים"; והוועדה השנייה מופקדת על פעילות גמול ופעילות מנע. במילים אחרות, מופקדת על הבטחת הסתככותם בפלילים של מי שעלולים להסתכן בפלילים. אנחנו רואים התארגנות טרוריסטית, או מעין מתחרת יהודית קטנה יותר אולי, שתפעל לדיכוי תושבי השטחים הכבושים, גם את המתחרת הזאת אין כוחות הצבא רואים, ולכן אין תגובה.

חברי הכנסת, אפשר להעלות עשרות דוגמאות, שימחישו את אכזבתו של החוק הזה בשטחים הכבושים.

כאמור, חברי הכנסת, אנחנו מציעים להחזיר את הצעת החוק הזאת לממשלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת דוד ליכאי.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, האמת היא, שעל-פי שיטתי, ולו הייתי נאמן עד הסוף לעקרונותי, לא הייתי צריך להשתתף בדיון זה כלל. השתתפות בדיון זה פירושה נטלת חלק בפארה, בהצגה, בהעמדת פנים, כאילו השטחים הכבושים מתנהלים על-פי שום חוק. החוק היחיד המנתה את הממשל הצבאי הוא היותו פטור מכל חוק, ויהיה זה החוק הבין-לאומי כמו אמנת ג'נבה, אמנת האג, אמנת זכרית האו"ם, או אפילו מה שנחשב לחוק טבעי לזכויות אלמנטריות, להתנהגות אלמנטרית של שלטון כלפי אזרחים, או אפילו חוקי השכל הישר. שום חוק לא קובע שם.

קיימת השיטה הידועה, וכבר'ה זכרתי אותה פעם אחת, שלפיה רושמים על איזה פתח הוראה מסוימת ותולים אותו על לוח המודעות בנעץ. זה חוק, יש בכך 3,000 כאלה. השם יורע כמה אלפים. אף אחד לא מסוגל לספור אותם, ואילו כאן מציעים לנו הצעת חוק, שבאה ככיסול להסדיר את העניינים כדי שיתנהלו על-פי חוק.

לפני ימים אחדים היתה הזדמנות מעניינת מאוד לעמוד על כך שאף חוקי השכל הישר אינם פועלים; קראתי בעיתונים, ששגריר ארצות-הברית נאם בכנס שארגנה מפלגת העבודה בחיפה — וכיסודו של דבר אין הוא מסתייג ממדיניות הממשלה, וגם מעולם לא שמעתי שהוא מסתייג מהכיבוש — ואמר שכבר אי-אפשר לסכול את היקף ההתעללות וההתעמרות באוכלוסייה, גירושם, הריסת בתים, מאסר קטנים, כל מה שאין הרצח סובלח — נעשה שם בקנה מידה גדול וללא שום הגבלה ושום היסוס ושום מעצורים.

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין הזכיר שילד בן 16 יכול לקבל פסק-דין של 15 שנה, אך נשללת ממנו הזכות לערער. זה נכון, וחמור מאוד שהוא לא יכול לערער, אבל היכן נותנים לגער בן 16 פסק-דין כאלה? זה מה שמפריע אפילו למדינאי, או לדיפלומט, שאינם מצטיינים בביקורתיות מיוחדת כלפי ישראל ואומרים: כבר אי-אפשר לעמוד בפני העובדות האלה, דעת הקהל בעולם מתקוממת נגדן.

זה קורה משום שכל תפיסה מינימלית של יחסים בין שליט לשלט איננה וזכה למינימום של חשומת לב מצד הממשל הצבאי, כלומר, מצד הממשלה, אחר כך כאים ומעמידים פני משתוממים על כך שמישהו מעלה בדעתו לעשות השוואה בין מה שמתרחש בשטחים לבין מה שנעשה בדרום אפריקה. צריך אדם לסרב לראות את ההמיון, כדי שלא לעשות את ההשוואה. לא צריך לחפש כמיוחד דה מה לבקר את ישראל ואת מדיניותה, אלא אפשר להסתפק כמה שקורע את העיניים.

חבר הכנסת שבה ירם הזכיר לנו, שבצעם מדובר במצב זמני, החוק הזה בא להמחיש מחדש את זמניותו של המצב. גם פה יש איזה שקר, שכבר אי-אפשר להעלימו עוד. על-פי החוק, על-פי פסיקה של בתי-המשפט בישראל, השטח הוא שטח כבוש, לכל מה שנעשה שם יש הצדקה אך ורק משום שיש

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת חוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

כי מרחיבים את ההגדרה של אדם הנמצא בישראל וכוללים בתוכה גם תאגיד הפועל בישראל.

מה הפועל היוצא מכך? יש תאגיד שרשום בירדן או באזור. הוא עבר עבירה באזור. נכון שאותו תאגיד גם משווק, נאמר סחורה, או מייצא שירותים לישראל שבגבולות "הקו הירוק". איזה עניין יש לנו ואיזו זכות יש לנו, אפילו מבחינת הדין הכינ"לאומי, לבוא ולומר שעובדי אותו תאגיד, או אותו תאגיד יועמד לדין בישראל לפי הדין הישראלי על עבירה שאותו תאגיד הרשום בשטחים ופועל בשטחים עבר בשטחים? איזה אינטרס יש לנו לכך?

לכן אני חושב שאולי לא ראו את ההיקף של ההחלה, או התחולה של החוליה הזאת בהגדרת אדם הנמצא בישראל, ואני חושב שיש לשקול מחדש אם צריך להרחיב עד כדי כך את סמכות כח"המשפט בישראל. אני חושב שזה חורג אל מעבר למגמה שלנו כמחוקקים בהרחבת הסמכות של כח"המשפט בישראל לדין ישראלים שעברו עבירות בשטחים. זה כמעט מהפך. זה כמעט החלת ריבונות ישראלית על תאגידים בשטחים לכל דבר, גם אם אין לזה — כלומר לעבירה הנדונה — שום קשר לישראל.

אני אתמוך בהעברת החוק לוועדה, אבל הפניתי את חשומת הלב לדברים הנ"ל.

יאיר צנן (מפ"ם):

אני מציע לך לקרוא את דברי ההסבר לסעיף 2, שם נאמר שבניגוד למצב הקיים שבו, בהתאם להגדרה האמורה, ניתן היה להעמיד לדין בישראל תאגיד הנמצא בישראל — אם משום שהוא רשום כאן ואם משום שהוא פועל בישראל אם משום שהוא רשום במקום אחר — הרי התיקון המוצע יאפשר להעמיד לדין בישראל תאגיד הרשום ופועל באזור אם השליטה בו נמצאת בידי אדם הרשום במרשם האוכלוסין בישראל או בידי תאגיד הרשום בישראל. הרי זה נגד חברות המכר ברמלה.

דוד ליבאי (המערך):

כוונה זו באה לידי ביטוי בחלופה השנייה אשר בפסקה (3), כי היא כוללת בהגדרת אדם הנמצא בישראל גם תאגיד שהשליטה בו היא בידי מי שרשום בישראל, וזה חיובי, ועל כך לא הערתי. מה שמטריד אותי הוא החלופה הראשונה באותה פסקה (3), לא לגבי תאגיד שהוא רשום לכאורה בשטחים אבל בפועל, מאחורי התאגיד, אם תרם את המסך — עומדים ישראלים. את זה החוק בא לתפוס וזה מוצדק. אבל בחלק הראשון מדובר על "תאגיד הפועל בישראל" ולא כתוב שהוא גם רשום בישראל ולא כתוב גם שהוא עבר את העבירה, אלא "תאגיד הפועל בישראל".

אני תחזר ואומר: אם תרצה, הרי תאגיד הפועל בישראל יכול להיות גם תאגיד הרשום בשטחים, שעיקר עיסוקו בשטחים, הוא עבר עבירה בשטחים, אבל הוא פועל גם בישראל, ואותה, משום הספק הזה, בא להקנות סמכות לכח"המשפט בישראל לדין אותו על עבירה בשטחים. לא לזה התכוונו. לכן מוטב לדייק יותר בהגדרה. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון לין, ובהיעדרו — לחבר הכנסת מיכאל איתן.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מוכרח לומר שאנחנו מצליחים להתעמל ולהגיע לאקרויטיקות כאלה, שגם

לפעילות הזאת הצדקה צבאית. הכול מכירים את פסקי-הדין. פעם אחת, כאשר בית-המשפט חשב שהרמטכ"ל לא היה ישר בעניין זה ולא סיפר את האמת, הוא אפילו הורה להודיע התנחלות. ההתנחלויות שלא הודרו, לא הורדו משום שנתקבל שהן ארעיות, כאלה הדרושות מטעמים צבאיים. זהו הבסיס החוקי ליקומן. האם אין זה שקר? הרי כל אחד יודע שזה שקר. זוהי פיקציה, שאפילו לא נעים לחזור עליה מפני שאכן מה בין כל הדברים שנעשים שם לבין השיקול הצבאי?

כמי שאינו מקבל את המדיניות הבסיסית של סיפוח, של סיפוח וזחל, של מעשים שיבואו, בסופו של דבר, לידי כך שהשטחים הכבושים יישארו כבושים לנצח, אין לי עניין בחקיקה מסוג זה. כי, כפי שאמרתי: פירושו של דבר הוא להשתתף בהצגה שצריך בה הרבה מאוד כשרון משחק כדי להעמיד פנים שאין מבינים את המצב לאשורו.

בימים אלה ממש, אתמול, ראינו צעד נוסף במסגרת המשחק — השתלטות על חברת החשמל של מורח-ירושלים, כשהכול נמכר כבטחים על הכספת החוק ומטעמים של החוק ולמעשה, בשם החוק מפירים ומבזים כל קונצפציה של חוק. ביקשתי את רשות הדיבור רק כדי לומר את הדברים האלה, כי ביסודו של דבר, כפי שאמרתי, אין לי אפילו רצון ליטול חלק כלשהו בהצגה הנואלת הזאת.

מכל מקום, אשר לחוק הזה, כידון שאצביע נגדו, אני מציע שהממשלה חיקק אותו בחזרה ותעמיד את כל הפרשה של השליטה שלנו בשטחים על הבסיס החוקי האחד שאפשר כלל לקבלו, היינו: יש אמנות בין-לאומיות הקובעות מה הן זכויותיו ומה הן חובותיו של כובש צבאי — ואינו נמצאים בשטחים אלא ככובשים צבאיים — ובמסגרת זאת לפעול. כל המשחק האחר שמסתתר מאחורי הצעת החוק הזאת הוא פסול בעיני, ולכן אני דוחה אותו ודוחה את הצעת החוק. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד ליבאי, ואחריו — לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במקום לעסוק בהליכי שלום ובחיפוש פתרון פוליטי לשטחים, עלינו לעסוק שוב במציאות פוליטית בלתי משתנה, לכאורה קפואה, אבל טוב שאנו עוסקים כאן בכוראות זמניות שתוקפן לשנה ולא בחוקי סיפוח. אנחנו גם לא דנים כאן, בעצם, בחקיקה לגבי השטחים המוחזקים. אנו דנים בחקיקה אשר עניינה הוא בסמכויות רשויות שונות בישראל, ככללן סמכות הרשות השיפוטית בישראל — באיזו מידה הן רשאיות לפעול בעניינים שאירעו או שמתרחשים בישראלים בשטחים. ואם זו מציאות מוכתבת או נמשכת, הרי ודאי הוא שצריך להאריך את תוקפן של תקנות שעת-חירום.

התיקונים המובאים כאן הם ברום פרי הניסיון, הם גרשיים, ואם ביקשתי רשות הדיבור הרי זה בעיקר כדי להצביע ספקותי בנוגע לחיזיונות, או למידת ההצדקה שיש לתיקון אחד בהצעה. אני מתכוון להצעה לתקן בתקנה 2 את ההגדרה של אדם הנמצא בישראל. כפי שאמרתי, המגמה של הסמכות הנדונה בסעיף זה היא להסמך בית-משפט בישראל לדין לפי הדין הישראלי אדם הנמצא בישראל או הרשום במרשם התושבים. אני מקבל בהחלט שלפי פקודת הפרשנות: אדם כולל חברה, תאגיד, אבל הצעת התיקון באה להסמך בית-משפט בישראל לדין לפי הדין הישראלי בעבירה שעבר תאגיד הרשום בשטחים, עבירה שעבר בשטחים. הכיצד? —

הדיוור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת אורה נמיר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין ספק שבדיון בחוק המתייחס לתקנות שעת-חירום מתעוררות בעיות שונות, הנובעות ממצב המעורר בעיות שונות. האם ניתן לנתק את הבעיות הקשורות בחקיקה מהבעיות האמיתיות הנובעות מהמצב שבו אנחנו נתונים? אין קל למעלות על הדוכן הזה ולחקוף את ההיגיון, או חוסר ההיגיון שיש בשימוש בתקנות לשעת-חירום. אין קל יותר למעלות על הדוכן זה ולומר, שאנחנו צריכים לפתור את הבעיה של החקיקה על-ידי פתרון הבעיה הפוליטית-המדינית. אני שותף לדעה זו. אלא שכל מי שעלה עד עכשיו והציע הצעות לא התמודד עם הבעיות ולא הציע שום הצעה מדינית הניתנת ליישום.

חבר הכנסת פרופסור אמנון רובינשטיין מתח ביקורת דייכת על רצועת-עזה, ובסופו של דבר, כאשר שאלתי אותו: מה אתה מציע, מה צריך לעשות? ענה ואמר: תגיד למצרים שיקבלו את רצועת-עזה תחת משטר נאמנות שלהם. באמת, הצעה גאונית. יש בה רק חיסרון אחד: המצרים כבר הודיעו שהם לא מסכימים. המצרים יורעים מה הם רוצים. המצרים אומרים דברים ברורים: מי שרוצה לתת לנו את רצועת-עזה, טועה בכתובת, אנחנו רוצים מדינה פלשתינית ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

הייתי יכול לשבח את נאומו של חבר הכנסת רובינשטיין לו אמר: אני בעד הקמתה של מדינה פלשתינית ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, וזהו פתרונו. לבעיה, המדינית, ובעקבותיה חיפוח גם הבעיה של החקיקה. מובן שאינו מקבל עמדה כזאת, מובן שאלהם בה. אבל או, אוכל לכל הפחות לומר, שיש למסקנה קשה, להטפת המוסר.

אפילו חבר הכנסת חיים רמון מציע כל מיני הצעות, שמשתמע מהן שצריך בעצם לחוקק את החוק הישראלי ולהחיל אותו על יהודה, ושומרון וחבל-עזה. שיעצ, אי אפשר רק למתוח ביקורת, בלי להציע אלטרנטיבה.

החוק הזה והמצב שבו אנחנו נמצאים ביהודה ובשומרון הם זמניים, גם על-פי מדיניות הליכוד וגם על-פי מצעו. מצע הליכוד תומך במדיניות קמפ-דייוויד, ואומר במפורש שכל זמן שאנחנו מקיימים את מדיניות קמפ-דייוויד, אין החלת החוק הישראלי על יהודה, ושומרון וחבל-עזה.

כאשר אין החלה, נוצר מצב של שעשוע, ובו נעשה טיפול זמני במצב זמני. אין פתרון אחר, ולא שמעתי מאיש הצעה לפתרון אחר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כמה זמן זה "זמני"?

מיכאל איתן (הליכוד):

זו שאלה טובה, בדיוק כמו הטפת המוסר של חבר הכנסת גרנות האומר: אין ייתכן שב-1948 הוטל מצב חירום, ועד היום אנחנו חיים תחת תוקפו? הלואי שלא היינו צריכים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מי אמר שאנחנו צריכים?

מיכאל איתן (הליכוד):

אנחנו צריכים, כי מדינת ישראל נמצאת במצב שבו גם הפרטנו הטוב ביותר שאחם מציעים לנו, המלך חוסיין, מדבר כמפורש, בעקבות הפעולה האחרונה, על שחרור אדמות. הוא

דעתו של אדם מתוחכם מאוד היתה מתבלבלת. אנחנו מקיימים תקנות שעת-חירום בשטחים מתוקף סעיף המרכר על מצב חירום שבו נמצאה מדינת ישראל שעה שהיתה מותקפת על-ידי מדינות ערב ב-1948.

מיכאל איתן (הליכוד):

רק אז? כזה זה נגמר? ב-1948 זה נגמר?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

סלח לי. זהו הסעיף, או הוא התקבל. יש דברים שאינן יודע, ואת זה, כנראה, אינך יודע.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני שואל — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

חוק זה שואב את תוקפו ממצב של חירום, שהממשלה דאו החליטה עליו חמישה ימים לאחר הכרזת המדינה. מאז אנחנו מקיימים מצב חירום. באיזה מצב חירום נמצאת מדינת ישראל ביום שלשטחים שנכבשו על-ידיה ומוחזקים על-ידיה? אנחנו נמצאים במצב חירום, או שמה הם נמצאים במצב חירום? למי יש מצב חירום?

תקנות אלה פסולות מלכתחילה, ואנחנו באים להחיל אותן במצב של כיבוש? זהו מוח מעוות. נראה שב ישראל יש יותר מדי אנשים החושבים שהם יכולים לעשות הכול והכול שרירי לנו.

זה לא משפט, אלא משפט, עקרונית. אני לא מדבר על התיקונים... בין התיקונים יש. תיקונים הבאים דווקא למנוע מישראלים חכמים לעשות כל מיני פשעים שעה שהם בתוך השטחים ולצאת בשלום. יש כמה תיקונים, שאילו לא היה מדובר בשטח כבוש, ולא היה מדובר בשיטה שאנו פועלים על-פיה, שיטה של חוקי חירום, היינו יכולים לדון בהם לגופם. ברם, האמת היא, שאי אפשר לדון בחוק לגופו כלל.

פניתי פעמים אין ספור לבית הזה, שייטול לידי את הסמכות ויכפה על ממשלות ישראל, הנוהגות בשירותי לב ומפקדות מדי הכנסת את סמכותה היסודית להיות המחוקק היחיד. להחזיר לכנסת את סמכויותיה ולבטל את כל מצבי החירום כביכול. שמכוחם אנחנו מחוקקים ומתקנים חוקים וחקנות של חירום.

אמר דבר אחרון, כי אין לי מה להגיב עוד על העניין הזה. אפילו הייתי מסכים לכל הסעיפים כולם ולכל מה שכתוב בהצעת החוק הזאת, היינו מצביעים נגדה. מדוע? מפני שכתוב כאן שתוקפן של תקנות אלה מוארך עד 31 בדצמבר 1989. על שום מסמך המאריך את שהותה של ישראל בשטחים — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

זה עוד אחר הוועידה הבין-לאומית.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

איננו יכולים לתמוך בשום מסמך כזה. המאריך את שהותה של ישראל בשטחים וקובע שנתיים נוספות לקיום המצב הלא-נורמלי הזה, ואיננו כרוך בשאלה, אם כאותה עת מתקיים משא-ומתן רציני לקראת שלום מוסכם הכרוך בויתור על שטחים תמורת שלום.

לכן התנגדותי להצעת חוק זו היא כפולה ומכופלת.

היורד ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת אמנון לין — איננו באולם. רשות

— הצעת חוק לתקן ולהארכת תקן של חקנות שעת-חירות (יהודה ושומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה להעיר לך, אדוני היושב-ראש, שהפעם היחידה שבה זכיתי להיות מוצא מן האולם הייתה בחסותו האדיבה, ויש לי ספקות אם זה עלה בקנה אחד עם התקנון. גם אז היתה לי רשות הדיבור, והיושב-ראש ניצל את עזרתו היתר וישוב-ראש ופירש את התקנון כפי הבנתו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

הרי אני אמרתי עכשיו משהו לזכותך. בבקשה, המשך לדבר.

מיכאל איתן (הליכוד):

עם זכויות כאלה, אולי כדאי להסתפק בחוכות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

לא ארשום זאת לפני.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם אנחנו מוכרים על החוק והסדר ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה — אכן מתבקשת פעולה רחופה כדי שלא נגיע לטרגדיות נוספות. עובדה היא שהתוקפנים, המסיתים הערכים מצליחים יום יום ליידיז אבנים באזרחים שלווים הרוצים לחיות שם, ואירועים אלו הם מעבר לוויכוח פוליטי. אתם יכולים לומר שיש ויכוח פוליטי, בסדר, אני מנסה את שיטתכם, איש מכם עדיין לא הציע הסכם קביל על הצד השני. ייתכן שברא יום, אם יהיה הסכם שלום, וממשלת ישראל תחליט שצריך לפנות את יישובי גוש-קטיף, כפי שפינו את ימית, וייתכן שיחלט שהם יישארו שם — האם זה מצדיק הימנעות שלנו מפעולה נגד מידיי אבנים?

אנשים נהרגו מפגיעות אבנים. אסתר אוחנה נהרגה מפגיעת אבן. אתם, שצריכים להיות חודים לדם יהודי לא פחות מלדם ערבי — מדוע לא נשמע קולכם, כדי שנחסוך גם בדם הערבי על-ידי כך שנטיל את האחריות על מי שמסתתר, על מי שמסית, על מי שגורם לכך שילדים יוצאים לידות אבנים כמקום ללמוד בבית-הספר? איפה נשמע כדבר הזה? למה אתם לא יוצאים נגד הדברים האלה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

ברגע שאני שומע את המלים "דם יהודי", אני חוד. אין דבר פחות יהודי מהבדלה בין דם לדם.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת אלעזר גרנות, אנחנו נמצאים ביחד בכנסת הזאת. הרשה לי, שמעתי גם מפיו את הביטוי "דם יהודי" כשייחסת אותו למנחם בגין. השתמשת בו כשמחה די רבה, לא כדי להגן על דם יהודי אלא למטרות קנטרנות וניגוח. עם כל הכבוד ועם כל הצניעות, מותר גם לי הקטן לעשות מה שאתה עושה.

אני רוצה לסיים את דברי. במצב שבו אנחנו מצויים, הצעת החוק הזאת היא, כפי שאמרתי, הרע במיעוטו. על כן, לדעתי, על הכנסת לקבל אותה בקריאה ראשונה, ולאחר מכן לאשר אותה גם בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן, ובהיעדרה — לחבר הכנסת דוד צוקר.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, לפי דעתי, הבעיה איננה המצב המשפטי הקיים. הבעיה היא המצב הקיים. הבעיה

מדבר על אלמות קריית-שמונה. האם אין זה מצב חירום? ואני לא מדבר על אסאד, או על כיתוים המגיעים ממצרים שעמה יש הסכם שלום. יש מצב חירום.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אמצות-הכרית גם היא במצב חירום, כיש נשק אטומי. כל העולם במצב חירום.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה להתייחס לבעיות העולות מן השאלה: מי נמצא במצב חירום? יש לי רושם, שהבית הזה, או חלקים נרחבים ממנו פשוט שוכחים את מה שקורה בשטח. רק אתמול נהרג יהודי ברצועת-עזה — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

לפני שבועיים נהרגה ילדה ערבייה ברצועת-עזה.

מיכאל איתן (הליכוד):

נכון. ואני מאשים בהריגתה את מי ששלחו אותה ליידות אבנים, הפחדנים העלובים שהם עצמם מסתתרים — — —

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

הילדה הזאת היתה בבית שלה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה נחלץ להגן עליהם? שלום, חבר הכנסת דראושה, מה קרה שקפצת פתאום? עכשיו אתה נחלץ להגן עליהם.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה מתן, האם גם אתה היית שולח תלמידים לזרוק אבנים? אתה מורה, חבר הכנסת דראושה, [אתה מגן על מי ששולחים לזרוק אבנים? דמה בראשם. אני אומר כאן, עם כל הכאב, ועם כל זה שאני מצר על כך שילדה בת 12 קיבלה כדור בגב — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

היא לא קיבלה כדור בגב, הוא דרך אחריה.

מיכאל איתן (הליכוד):

כן, הוא דף אחריה, ועם כל הטרגדיה, האשמים העיקריים הם מי ששולחים את הילדים לשים מחסומים בכבישים, לעצור מכוניות של יהודים על-ידי המחסומים האלה וליידות בהן אבנים. הם האחראים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מיכאל איתן (הליכוד):

נכון, חבר הכנסת גרנות:

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מיכאל איתן (הליכוד):

אתם רוצים למנוע טרגדיות? תפעלו נגד המסיתים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, כאשר לחבר הכנסת מיכאל איתן אין רשות הדיבור והוא מדבר, קשה לעצור בו ולפעמים צריך להוציאו מן האולם. אבל עכשיו, כשיש לו רשות דיבור והמיקרופון כידו, ודאי לא תגברו עליו. אני מציע להפסיק לצעוק. אתה רשום לרשות הדיבור מייד אחרי חברת הכנסת אורה נמיר. חנו לחבר הכנסת איתן לסיים את דבריו.

— הצעת חוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה) — שיפוט בעבירות
— (עזרה משפטית) —

היא בעיה מוסרית יהודית ממדרגה ראשונה — מה עשו לנו, ליהודים הישראלים, הכיבוש והשלטון על עם אחר.

אני רוצה להשתמש בהזדמנות הזאת, אדוני היושב-ראש, ולהביע את צערי העמוק למשפחת שלמה סקל, שנרצח אחמול בעזה באכזריות כה רבה. רבותי, שני אירועים בעלי משקל רב מבחינה מוסרית קרו לנו בימים האחרונים, ואם עדיין לא נדלקו כל הנורות האדומות, הם צריכים להבהיל אותנו ולהתריע על מה שקרה לנו במדינת ישראל.

רבותי חברי הכנסת, מונח לפני ראיין שהתפרסם בגיליון יום שישי האחרון של "ידיעות אחרונות", עם אביו של הש"ג במחנה הנח"ל בצפון הארץ. אני מקדימה ואומרת, אני אומרת זאת בדחילו ורחימו, אין לי שום זכות, לא מוסרית ולא אחרת, לשפוט את התחושה שחש אב אשר בנו משרת בצה"ל תמצא בסכנה חמירה. אבל כאשר אני שומעת את הדברים שנאמרו מפיו של אב, שהוא מחנך, מורה לאורחות בבית-ספר מקיף, והוא מגן על התנהגות בנו, אינני יכולה לברוא אליו בהאשמה, כי אני חשה זה זמן רב שאבות ואמהות רבים במדינת ישראל אינם יכולים להמשיך ולחנך את ילדיהם באווירה קבועה של פחד ממלחמה.

מה אומר אותו מחנך? — "מה היו האלטרנטיבות של בני באותה סיטואציה נתונה: להסתער ולמות, לחכות ולמות, או להסתלק ולחיות. אני שמח מאוד שהבן שלי חי". איש לא יאשים אב או אם שיאמרו כך. היה לו האומץ לומר מה שאמהות ואבות רבים חשים, ופחדים וחוששים לומר. כרוך שלא מעט אנשים היו נוהגים כמותו. ואומר האב: "הוא התחיל לסגת — יש דבר כזה — לסגת ככבוד". וכשהוא שואל את בנו על מה שקרה לו, הבן משיב: "לא יודע, לא יכולתי לחשוב. רציתי לצעוק מחבל, ולא יצאו לי המלים". "שאלתי" — אומר האב — "אפילו כרוך אחד לא ירית?" — "לא", משיב הבן. "הוא היה בסך הכול" — אומר האב — "כלי במשחק. מה רצו, שיסתער כמו רמבו? רמבו קיים רק בסרטים, לא במציאות".

"צה"ל", אומר האב, "היה אולי מעדיף את רוני גיבור מת, אבל אני מעדיף אותו חי, ודאי שלא כמי שמת חינו, בגלל שטות של מפקדים. אני גאה שאני אביו של רוני, ואני שמח שהבן שלי לא מת לחינה. ביקשתי" — אומר האב — "מהרמטכ"ל שיפטר אותי משירות מילואים בתקופת כהונתו, והתחייבתי להחזיר את הימים האלה בתקופת יורשו".

משפטו האחרון של האב באותו ראיין: "מאז שוחחנו" — הוא אומר לעיתונאית — "יש יותר אנשים שאני מספר להם על כך" — כי ימים רבים הוא התבייש לספר — "אנשים מתקשרים, אין אדם שאינו פותח את השיחה במלים: העיקר שרוני חי, זה באמת היה מיותר שימות".

רבותי חברי הכנסת, מכאן לאירוע שני, להבדיל אלף אלפי הבדלות. כאשר אני שמעתי או קראתי שהאיש שירה במצח נחושה בתלמידה בחצר בית-הספר בעזה הוא מורה-מחנך בבית-ספר תיכון בשדרות — רבותי חברי הכנסת, דבר חמור ביותר, בעל משקל רב מבחינה מוסרית וחינוכית קורה במדינה שלנו.

מיכאל איתן (הליכוד):

לך קורה משהו חמור ביותר.

אורה גמיר (המערך):

חבר הכנסת מיכאל איתן, אין שום סיכוי, כך נראה לי, שנהיה באותה דעה. אבל, נדמה לי שחובתנו היא להקשיב זה לזה.

מאיר כהנא (תנועת כך):
בעניין זה הוא שפור.

אורה גמיר (המערך):

אני רוצה לומר את דברי. זה ה"אני מאמין" שלי. אינני מתכוונת להצטרף בפני איש לא על אהבתי לארץ, לא על נאמנותי לה ולא על נכונותי להקריב הכול למען מדינת ישראל ולמען קיומה. אבל למען קיומה הייעודי, הערכי והמוסרי — כך החתנתי.

לכן, רבותי, הבעיה איננה החוק. אני יודעת, שאין דבר קבוע מזמניות, אבל במקרה הנה טוב הזמני מהקבוע. מתחילה לנקר בי המחשבה, שהזמניות הזאת הופכת לקבע והיא תשחית כל ערך יפה שהיה, ואני רוצה להאמין שעדיין יש; בעם שלנו. לכן, רבותי חברי הכנסת, הפתרון איננו בחקיקה וודאי שלא בתקנות לשעת חירום — אף-על-פי שבמקרה הזה, עדיפות תקנות לשעת-חירום מחוק קבע — כי אנחנו מלומדי ניסיון ואנחנו יודעים כמה שנים אנחנו חיים עם חקיקת חירום בתחומים שונים. החשובה היא התשובה המדינית, שצריכה להיות מהירה ועם נכונות לווייתורים גדולים, כדי לשמור על הייחודיות הייעודית-המוסרית שלנו. כי אם לא כן, אולי לנו ואולי למה שיקרה לדמותנו.

היור' ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה שומע, חבר הכנסת דראושה, תקשיב היטב. קח את הדברים לתשומת לבך. תגיד אותם לכל החברים שלך. תגיד לכל ערביי ישראל להצביע בעבור המערך. בעבור מה שאמרה עכשיו חברת הכנסת אורה גמיר. קח את הנאום הזה, תחלק אותו בגליל ותבקש שיצביעו בעבור המצע הזה.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

— — — יהודי או ערבי, אתה מכדיל בין דם לדם.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אתה שונא ישראל.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

היור' ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

היור' ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת דראושה, אני קורא בשמן. כאשר קוראים בשמן תפסיק לדבר.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

כאשר הוא קרא קריאת-ביניים לא הערת לו.

היור' ד' בן-מאיר:

לא רציתי.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

היור' ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר.

מאיר כהנא (תנועת כך):

פעם שנייה?

— הצעת חוק לחיקוק ולהארכת חוקן של חקנות שעת-חירות (יהודה ושומרון וחבל-עזה) — שיפוט בעבירות (ועזרה משפטית) —

כלומר, ההבחנה היחידה שעל-פיה מופלה אדם או כפוף לחוק כלשהו היא ההבחנה הלאומית. אין שום הבחנה אחרת.

שבח יריס (המערך):

זה קיים גם בחוק השבות, אבל אתה צודק.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מציע שלא להתייחס כרגע לחוק השבות.

אחרי שעמדתי על עניין ההבחנה הלאומית, אני רוצה לשאול: מה עשתה בעצם ישראל על-ידי החוק הזה? — היא אמרה לאזרח הישראלי המתיישב בשטחים, למתנחל: אנחנו מעמיסים על גבך את כל המערכת הדמוקרטית של החוק הישראלי, ואנחנו מצהירים בפניך שבכל מקרה של מפגש בינך לבין תושב ערבי, תושב שמוצאו הלאומי שונה, תוכל לבחור לעצמך את מערכת החוק שאתה מעדיף. אם כן, בכל מקרה שבו תורה, למשל, תאונה בין שתי מכוניות — יש מספר רב של שאלות שהצעת החוק שלפנינו מגדירה — בכל מפגש מן הסוג הזה נחיר ליהודי למשוך ממדינת ישראל לתוך טריטוריה וזה את החוק הישראלי, ולשאת את החוק הזה על גבו כציוד לשעת צרה. לפנינו איזה עיקרון טריטוריאלי הקובע: הטריטוראליות שלך אינה נפסקת במקום שנבול כלשהו תוחם אותה, אלא אפשר לשאת אותה על הגב ולכלל מקום שאתה הולך הריבונות הישראלית הולכת אחר.

אין שיטה כזאת בעולם המערבי כיום. היתה שיטה כזאת, היא שררה 200 — 300 שנה בעולם, השיטה הקולוניאלית. אני אומר זאת כריאגנוזה ולא כביטוי ערכי. השקפת העולם הקולוניאלית אמרה, ששליחה של המדינה הכובשת נוסע להורו, נוסע לברומה או לגיניאה, וחוק המדינה על גבו. כמפגש עם ה"נייטיב" המקומי עדיף חוק המדינה הקולוניאלית, חוק המדינה הכובשת, ויבחר לו הקולוניאל בגיניאה או בפפואה איזה חוק הוא רוצה לשאת על גבו. עשינו ורסיה מודרנית של העיקרון הזה. זאת הוורסיה המודרנית של השלטון הקולוניאלי, לא מעבר לאוקיינוס אלא מעבר לכדור.

חבר הכנסת איתן, לו רצה משהו — ואני אומר זאת כקנטרונות, נדמה לי שזאת דיאגנוזה נכונה — לו רצה משהו לדעת בוודאות ש"הקו הירוק" קיים, הוא קיבל את ההוכחה לכך גם על-ידי החוק הזה. "הקו הירוק" מפריד בעצם בין רמקרטית מצד אחד לבין שיטת חוק משונה, לא מקובלת, אס קולוניאלית במהותה, על-פי הגדרה היסטורית, מצד אחר. אם כן, כל מקום שיוחלט להחיל עליו את הארכת חוקפן של התקנות, הללו, סימן שהוא מעבר ל"קו הירוק". אם ירצה משהו לדעת היכן השטח שמאחורי "הקו הירוק" והיכן השטח שלפניו, רדע שהמקום שבו תחולנה התקנות הללו הוא השטח שהשטח מהעבר הלא נכון של "הקו הירוק", ואילו כל מקום שהן אינן חלות עליו הוא הצד הנכון של "הקו הירוק".

הנורא הוא, כמובן, שהכנסת הריכונית הזאת, הנמצאת בצד הדמוקרטי של "הקו הירוק", מחוקקת מין חקיקה עגומה ואומללה כזאת, שהיתה, כפי שאמרתי, בהתחלה הכרחית, היא מוכרחה להיות בסוג כזה של משטר. והעיוות הזה, ההשחתה הזאת, אינם תוצאה של דעות של איש זה או זה, אלא הם תוצאה של מצב שבחרנו בו, שיש לו אלטרנטיבות. יש לו חלופות במצב הפוליטי הקיים, ויש לו, חבר הכנסת מיכאל איתן, גם חלופה משפטית. ואם אתה לא שמעת קודם לכן, אני שמעתי אנשים שהצביעו על חלופות. אם לא שמעת, אני מוכן להציע לך אותן.

עבדאללה דראושה (המערך):

היור"ד בן-מאיר:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר פעם שנייה ופעם שלישייה, ואני מבקש ממך לצאת.

עבדאללה דראושה (המערך):

זו לא פעם ראשונה שאתה עושה זאת.

היור"ד בן-מאיר:

בבקשה, עוזב עכשיו את הישיבה.

עבדאללה דראושה (המערך):

תשאיר אותו מטורף, תשאיר אותו.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני נשאר ואתה יוצא.

(חבר הכנסת דראושה יוצא מאולם המליאה.)

היור"ד בן-מאיר:

חבר הכנסת, לא יכול להיות שחברי הכנסת יעזרו ליושבי-ראש הישיבה ויפקדו באובייקטיביות שלו.

מיכאל איתן (הליכוד):

בכל אופן, זה איננו משתלם.

היור"ד בן-מאיר:

בבקשה, רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר, ובהיעדרו — לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, אני מקווה שלא אאכזב יותר מדי אנשים, אף שאין פה יותר מדי אנשים, אם אדבר על החוק עצמו ופחות על הקונטקסט, ההקשר שלו. רק אפתח בעניין ההקשר. אני מוכרח להביע פליאה על הדברים ששמעתי מפי חבר הכנסת פרופסור דוד ליכאי, שהשקפת עולמו ידועה ורדובת הראייה המשפטית שלו ידועה, מוכרת ומקובלת. באמת התפלאתי על הגמישות היצאית מן הכלל, המנתקת את החוק מההקשר הפוליטי ומההקשר האידאולוגי שלו. כל הערה שלו, מהקשר מלומדית בפני עצמה, התבטאה בפרט טכני ולא התייחסה למהותם של דברים.

לגופו של החוק — נדמה לי שהחוק הוא ביטוי הכרחי למה שלא היה יכול להיות אחרת. זהו מה שהכיבוש היה מוכרח ליצור, כאשר עירב וצרבב שתי קבוצות משני מוצאים לאומיים, שאחת מהן נהנית מגיבוי המדינה הכובשת, וזה מצב הכרחי, לקח לנו שנים להגיע אליו, אבל עשינו זאת, הגענו אליו.

מה בעצם אומר החוק הזה? החוק הזה אומר, שיש שני סוגי תושבים בשטחים. אותה טריטוריה כפופה לשני סוגי חוק, לשתי מערכות חוק. באותה טריטוריה שולטות שתי פילוסופיות-חוק שונות לחלוטין, ובאותה טריטוריה ממש יש שני סוגי אנשים ושני סוגי תושבים הכפופים לשתי מערכות חוק, על-פי הבחנה לאומית.

מיכאל איתן (הליכוד):

שלוש.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מדבר על הרוב הבריטי המצוי בשתי המערכות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אי-אפשר שתהייה לך הערות לכל הנואמים. ממש מעיין בלתי גדלה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת מיכאל איתן רק הזכיר לי שאין בינו לביני ריכוז בעניין הזה, וכנראה צריך לבצע פעולה כלשהי גם במסדרונות הליכוד, כדי שהחלטות הוועידה, לפחות אלו של תנועת החרות, יבואו לידי ביטוי במצע הליכוד, שצריך להתפרסם במאיינו 1988, לקראת הבחירות לכנסת השתיים-עשרה. אני מאמין, חבר הכנסת איתן, שאם שנינו, וכמה חברים נוספים, נתמיד ונביע את דעתנו בגלוי, אנחנו עוד נצליח לשכנע גם את מנסחי המצע לכתוב — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

תפנה לשר המשפטים.

דוד מגן (הליכוד):

אנני פתחתי ופניתי ליושב-ראש ולשר המשפטים.

חיים רמון (המערך):

דוד מגן (הליכוד):

חבר הכנסת רמון, אחרי שיצליח המסע הזה, כך אני מקווה, ניפגש בחוגי בית ובאספות בחירות ונצביע על כמה תופעות. למשל, אם יהיה לי עימות אידיאולוגי עמך אצביע על תופעה, שחברי כנסת אשר מצביעים על הכביה הדמוגרפית החרפה והאיזמה רואים אותה למול עיניהם, כי כ-20 השנים האחרונות — כפי שנמסר לאחרונה בכנסת — היגרו למעלה מ-100,000 ערבים תושבי מדינות ערב אל תוככי מדינת ישראל. כ-65,000 מתוכם לשטחי יהודה ושומרון ו-35,000 לשטחים שאחיה מכנה אותם מערב ארץ-ישראל, ואנחנו עומדים חסרי אונים, לגבי המהגרים הללו, המתנחלים בשטחים המערביים של ארץ-ישראל, עוד אפשר לחקן את חוק הכניסה לישראל, התשי"ב—1952, ובנושא הזה אכן ננקטה יוזמה, לגבי אותם עשרות אלפים, למעלה מ-65,000 מהגרים אשר החיישו בשטחי יהודה ושומרון — כל חברי הכנסת יכולים כאן לזעוק ולצעוק, אבל החוק אינו חל עליהם. מי שאחראי לעניין הוא אלוף הפיקוד, ואלוף הפיקוד לא נתן בנושא זה למרות, הוא אינו כפוף להצעתך ולא לעצתך. אני חושב שמצב זה הוא בלתי נסבל.

זה נכון גם לגבי המצב ההולך ומתהווה לאחרונה, כאשר המדיניות האגרית החדשה מדברת על כך שהמדינה הפלשתינית משווקת לשוק האירופי את תוצרתה תוך עקיפת הרשויות המוסמכות של משרד החקלאות, ומצר משרד החוץ אין נשמע קול, ואנחנו יושבים כאן ומחרישים. המצב הזה הוא אכן בלתי נסבל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מדובר בבנונת?

דוד מגן (הליכוד):

לא, מדובר דווקא במלותים. מדובר על התוויות אשר מרביקים על מלותים, אותם מלותים המבשרים על מדינה פלשתינית. ואנחנו, שמתנגדים לה, יושבים שקטים ואיננו יכולים להתערב בעניין הזה, כי החוק הישראלי אינו חל במקומות אלו.

חיים רמון (המערך):

על התוויות כתוב "שכם".

אני מוכן לומר: אין סיפוח סלקטיבי. גם אחה התרעמת על כך שהסיפוח הוא סלקטיבי, מספחים רק מספר מסרים של תושבים שהשלטון רוצה ביקרם. אבל יש אלטרנטיבה אחרת. מי שהלך לגור במקום זה, שהוא חוץ-לארץ על-פי כל הגדרה משפטית, יואיל ויקבל על עצמו את החקיקה המקומית, יתכבד ויישפט לפי המשפט המקומי בבית-המשפט המקומי. אם לאנשים הללו כל כך חשוב להיות שם, ישלמו את המחיר הזעום הזה. לי, על כל פנים, הוא נראה מחיר זעום. בכקשה, בכל מקרה שבו חיה תאונה בין שתי מכוניות, לכו לשופט המקומי הקרוב. המשפט יהיה טריטוריאלי ולא אישי, כפי שמקובל במדינה מחוקקת, אם למישהו עוד יש יומרות שאנחנו מדינה מחוקקת. אני מניח שיש פה כמה חברי הכנסת שיש להם עוד מין יומרה משונה כזאת ובאמת ארכאית, שמה שקורה שם הוא משטר מתוקן.

אני רוצה לסיים בהמלצה זו. נדמה לי שמי שרוצה לגור ליד קבר-רחל, יואיל וילך לבית-המשפט בבית-לחם.

מיכאל איתן (הליכוד):
ממשלת ישראל רצתה שהם יגורו שם, אם אתה רוצה להחיל עליהם את החוק הישראלי.

יאיר צבן (מפ"ם):

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת צבן, אנחנו כאן שיש-שבעה חברי הכנסת, זה אינו נותן מנוחה לזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת מיכאל איתן, מה שתארת הוא תיאור מדרק מאוד — ממשלת ישראל שלחה אותם. לכן אמרתי בראשית דברי וכסופם, שהמצב הזה היה הכרחי בהתחלה. משעה ששלחנו תושבים שלנו לחיות שם, במקום שהחוק הקיים בו אינו מקובל על מי ששלחנו לשם, יצרנו מראש, בהגדרה, סוג של משטר, כפי שהגדרתי אותו בהתחלה, שהמשטר היחיד הדומה לו הוא משטר קולוניאלי. כרגע שהחלטנו להקים התנהלויות, יצרנו את המצב הזה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כבוד שר המשפטים, חברי הכנסת, אני הייתי ממליץ כי השגרה המרגיזה שבה אנו נדרשים מדי שנתיים, לעתים מדי שנה, לחקן ולהאריך תוקף של תקנות שעת-חירום ביהודה, בשומרון ובתבל-עזה, אותה שגרה תיפסק על-ידי חקיקה כרוה, הרוטה וחרי-משמעות, כך שהכנסת, חקבע כי המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בשטחי יהודה, השומרון ותבל-עזה.

אני מנסה להיות מציאותי ולהבין כי בכנסת הזאת, בגלל הסכם קואליציוני שנכפה על הליכוד, לא נוכל לחקוק חוק זה. אבל יש לפחות להציע לשר המשפטים לחקן את התיקון שלו, התיקון בדבר הארכת התקנות עד ל-31 בדצמבר 1989, ולהגביל את הארכת התקנות לדצמבר 1988, מועד שבו תחל, בעזרת השם, הכנסת השתיים-עשרה את כהונתה. ואני מתפלל ומאמין כי בכנסת השתיים-עשרה יהיה אפשר, סוף סוף, להעביר את החוק הדרוש.

מיכאל איתן (הליכוד):

זו החלטת ועידת תנועת החרות שצריכה להיכלל במצע הליכוד.

— הצעת חוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

רשימה של 30 חברי כנסת, ואולי יותר, ועל כן איני מבין את מי שעדיין מתעקש לקרוא לכנסת הזאת כנסת של מדינה יהודית, או מדינה בעלת רוב יהודי מובהק, על זה אפשר להתווכח. זה הגון. אני רק מקווה שהרוב המכריע של הציבור ידחה את הרעיון הזה. אבל מה? רוב אכזרי ארץ-ישראל השלמה אינם הגונים והם מביאים לנו חוקים מהסוג הזה.

מיכאל איתן (הליכוד):

את זה מביאים שמעון פרס ואחא. אתה ושמעון פרס מביאים את זה. אתה עוד מעט תצביע כעד החוק הזה.

היור"ד בן-מאיר:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני מבקש שתפסיק.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת איתן, אין שום סכנה שאני אצביע בעד החוק הזה. הירגע.

מיכאל איתן (הליכוד):
המפלגה שלך.

חיים רמון (המערך):

מה יש בחוק הזה? אומרים: אנחנו נספת, אבל סיפוח דה-לוקס, רק את השטח, לא את האנשים היושבים שם. מה זה לספח שטח בלי האנשים היושבים בו? מה זה להחיל את המשפט על פרסונה, על בן-אדם? אם אתה יהודי, זה חל עליך. זה לא כתוב פה, זה מסתתר מאחורי השורות. אם אתה ערבי — לא חל עליך.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
זה לא מסתדר לי.

חיים רמון (המערך):

כתוב פה: אזורי ישראל. הכוונה היא ליהודי, אני לא מכיר אזורי ישראל ערבי שגר שם ומסתובב שם. הכוונה היא לאפשר מערכת חוקים נפרדת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — — יש תנות שם.

בני שליטא (הליכוד):

חבר הכנסת רמון, זאת פרשנות.

חיים רמון (המערך):

וראי שזו פרשנות. לאפשר למי שמתנחל שם לחיות במערכת חוקים שונה מזו החלה על האוכלוסייה שבקרבה הוא חי. יהודי עושה תאונת דרכים, ערבי עושה תאונת דרכים, ובאותו מקום יחולו עליהם שתי שיטות משפט שונות. זה החוק.

רבותי, איך קוראים לזה בעולם הגדול? ודאי שזה לא נעים לשמוע, אבל איך קוראים למצב שבו יש מערכת משפט נפרדת חכויות נפרדות לפי גזע? נכון, אפרטהייד. מה לעשות, זה לא נעים לנו, אבל המציאות הזאת כופה על מי שרוצה להיות לא-הגון ורוצה סיפוח דה-לוקס, לא על חבר הכנסת מגן, ליצור פה מדינת אפרטהייד.

לכן, הצד הזה של הכנסת, שהוא ריק כרגע, מלבד חבר הכנסת מגן היושב בו, מעמיד אותנו, בפני שתי אפשרויות, ושתייהן לא מקובלות עלינו.

דוד מגן (הליכוד):

על-פי הפרוטוקול אפשר לחשוב שהצד השני של הכנסת מלא.

היור"ד בן-מאיר:

אמרתי שאחרי חבר הכנסת דוד מגן ידבר חבר הכנסת חיים רמון, בתנאי שלא יפריע.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני חי כל-כלי של אזור חקלאי, בחבל-ליכוש, ואני חייב לתקן את חבר הכנסת רמון ולהסביר לו, שמקשות המלוניס המניבות פרי בעונה זו נמצאות, בדרך כלל, בכקע-הירדן, ולא סביר שבשכם יש מלוניס, לפחות לא בתקופה זו של השנה.

חיים רמון (המערך):

— — —

דוד מגן (הליכוד):

אבל אני חושב שבשכונות האחרונים עסקנו יותר מדי בכפיות חקלאיות.

אני מציע, כדי שלא ניתקל בתופעות שונות ומשונות שאנו, ככנסת ריבונית, איננו יכולים להתערב בהן, לחוקק חוק ברור וחד-משמעי שיפעיל את המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל בשטחי יהודה, שומרון וחבל-עזה.

הערה אחרונה, אדוני שר המשפטים, גם כאשר הרבאן התקנות הללו בגרסתן הקודמת, לפני שנתיים, לאישור הכנסת, דיברתי על מדיניות המס המפלה לטובה את החושבים הערבים ביהודה ובשומרון. אינני רוצה לחזור על דברי. אבל הייתי מבקש לתקן בסעיף ההגדרות עובדות היסטוריות. בסעיף ההגדרות נקבע — וקבעו זאת אנשי משרדך: "היום הקובע, ב' בסיוון התשכ"ז, 10 ביוני 1967, או היום המוקדם יותר, בו נכנסו כוחות צבא-הגנה לישראל לאזור". כדי להשיב לחבר הכנסת גרנות, אני אומר: את המלה "נכנסו" צריך למחוק ובמקומה לומר: המועד שבו שחזרו כוחות צבא-הגנה לישראל את האזור.

היור"ד בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לחבר הכנסת אפרים שלום, ובהיעדרו — לחבר הכנסת מחמד וחד.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חסד עשה עמי מי שקבע את רשימת המשתתפים בדיון זה, כאשר שיכץ אותי אחרי חבר הכנסת דוד מגן, כי חבר הכנסת דוד מגן אכן מציג גישה הגיונית: מה אנחנו משחקים במשחק? אנחנו רוצים לספח, נספח ונתנהג כמו אנשים גונים, וננהיג את המשפט הישראלי בשטחים, על כל המשמעות הכרוכות בכך.

אני מקווה שחבר הכנסת מגן הוא אדם הגון והוא מתכוון להחיל את כל המשפט הישראלי ואת כל החוק הישראלי, כפי שנהגנו ברמת-הגולן. מי שסייר לקבל אזרחות ישראלית ברמת-הגולן נדף, הוכה ונכלא בבית-הסוהר, עד שאמר: רוצה אני.

אני מציע שאם נקבל, חס וחלילה, את הצעתו של חבר הכנסת מגן, ננהג כך, והם יבואו אל העם עם ההצעה הזאת. כפי שאמר חבר הכנסת אדס לעיתון "העיר": ניתן להם שיווי זכויות. זה הגיוני. לפי ההיגיון המעוות של אלה הרוצים לספח — זה הגיוני, ואז תהיה לנו מדינה דו-לאומית.

אם אתם לא יודעים, בארבע השנים האחרונות נולדו יותר ערבים פלשתינים מיהודים. אני מניח שבבחירות לכנסת הבאה ישב מולי — אם אבחר לכנסת הבאה — כאסם שקעה בראש

חיים רמון (המערך):

פי ארבעה. האמת היא שיש לנו תגבור מהצד ההוא.

היו"ר ד' בן-מאיר:

למען האמת ההיסטורית הצד ההוא הוא פי שניים. היושבי-ראש הוא יושב-ראש.

חיים רמון (המערך):

מהן האלטרנטיבות האמיתיות העומדות בפנינו? קיימת אפשרות אחת, שארץ-ישראל תהיה שלמה אבל לא יהודית, מדינה דו-לאומית. קיימת אפשרות אחרת, שהיא תהיה גם דו-לאומית וגם לא-דמוקרטית, כי אנחנו ננהיג את החוקים האלה. מול שתי האופציות האלה קיימת האופציה ההיסטורית הנכונה, שבזכותה הוקמה המדינה וזה לא כבר חגגנו 40 שנה להתלטה: לחלק את הארץ. אם רוצים לשמור על מדינה יהודית, מדינה דמוקרטית, אין דרך אחרת.

מיכאל איתן (הליכוד):

שכנע את פרס, את מפלגת העבודה.

חיים רמון (המערך):

מפלגת העבודה מדברת על חלוקת הארץ. היא נשארה נאמנה לעקרון חלוקת הארץ. יש ויכוח על השאלה מייקבל את החלק שנחזיר — הפלשתינים או ירדן. עם זה, ברור, שבמצע המערך כתוב שהמערך מתנגד לשליטה על מיליון וחצי ערבים, ולכן אנחנו דוגלים בפשרה טריטוריאלית.

יאיר צבן (מפ"ם):

בשליטה בלעדית. אבל מה אתם אומרים על — — — ?

חיים רמון (המערך):

אנחנו נדון בכל הצעה אשר תשאיר את מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. זה העיקרון.

מיכאל איתן (הליכוד):

כל זמן שאתם דנים זה בסדר, אין ויכוחים בינינו. תמשיכו לדון. נלך אתכם, תהיו פרטנרים טובים, אך תמשיכו לדון.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת איתן, אי-אפשר שתתווכח עם כל אחד, אני מבקש ממך. אחר-כך תגיד שאני קורא אותך לסדר?

חיים רמון (המערך):

אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת איתן — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

לא, אל תענה לו. תמשיך בשלך.

חיים רמון (המערך):

החוק הזה מצטרף לרשימה ארוכה של חוקים בלתי נסבלים מבחינתי כאדם, כאזרח, כחבר בפרלמנט, אשר רוצה לחיות במדינה דמוקרטית. אלה הם חוקים אשר מפלים על-פי מוצא, על-פי גזע, ואני לא אתן יד לחוקים אלה.

אני רוצה רק להראות לכם, וכזה אסיים, כי דיברנו על עזה. אני דיברתי על עזה. אני חושב שעשינו הרבה — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

החוק הזה הוא משנת 1967. חבר הכנסת חיים רמון, וממשלה בראשות המפלגה שלך היא שהביאה אותו לראשונה. מה אתה מדבר פה שטויות?

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת איתן, השטות היא שאתם נאחזים בשטויות שהממשלה שהייתה בראשותנו עשתה. אתם מאוהבים בהן. זאת

הבעיה. בשום דבר חיובי שעשינו לא אחזתם, אבל בכל דבר לא נכון שעשינו אתם אוהבים ולא מרפים.

מיכאל איתן (הליכוד):

כמו השלום עם מצרים.

יאיר צבן (מפ"ם):

את כל השטרות שלהם אתם הופכים לאידיאולוגיה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת יאיר צבן, עוד מעט תעלה לדבר.

חיים רמון (המערך):

הטירוף הטריטוריאלי שלכם מגיע עד כדי כך, שאתם יושבים ומדברים על סיפוח רצועת-עזה, שטח של 361 קילומטר מרובע. זה כל השטח. בשביל ששטח זה יהיה חלק מארץ-ישראל, אתם מוכנים לספח היום 650,000 פלשתינים.

מיכאל איתן (הליכוד):

מי הציע?

חיים רמון (המערך):

אתם הצעתם את זה בוועידתכם האחרונה. זהו חלק מארץ-ישראל השלמה מבחינתכם. אתם רוצים להחיל את החוק והמשטר הישראלי על שטח של 361 קמ"ר ולספח אלינו היום את 650,000 הפלשתינים. זה מעיד, חבר הכנסת איתן, שאינכם כל קשר למציאות וכל היגיון, אפילו מינימלי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תורה, רשות הדיבור לחבר הכנסת מתמר ותד, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן.

מחמד ותד (מפ"ם):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף לקדמי, שהצביעו על הסכנה שבקיום שתי מערכות חוקים, שתי מערכות שיפוט לחושבים של אותו אזור. אני מצטרף למסקנה הבלתי נמנעת, שהולך ומתפתח משטר המפלה בין אדם לאדם על רקע לאומיותו, דבר הדומה, מבחינה עקרונית, לאפליית הקיימות במדינות מספר, אפליית שאנחנו מתנגדים להן, על רקע השוני בצבע שכן אדם לאדם.

הנושא הזה קיבל את ביטוי המלא, אך עם זאת, אי-אפשר להימנע מלהזכיר לקדמי, ירידי חיים רמון, שרק לפני שבועות אחדים הרים המערך את ידו יחד עם הליכוד למען חוק המאפשר הריסת בתים באותם אזורים, באותם מקומות, על-פי צורם מינהליים, והיה מן הראוי להזהיר, לכל הפחות את המפלגה שלך, שבמעשה זה גם היא תורמת את תרומתה להשרשת המשטר הבלתי נסבל של הכיבוש, עם כל התוצאות החמורות המתבקשות מהמשך קיומו.

החוק הזה, אדוני היושבי-ראש, בא להסדיר את שאלת השיפוט בעבירות ועזרה משפטית, אבל עד כה, במשך שנים רבות, איש אפילו לא חשב להציע לכנסת חוק כלשהו, אפילו כמסגרת אותן תקנות בלתי רצויות של חקנות וחוקים לשעת-חירום, הצעה כלשהי המסדירה את זכויות האדם בשטחים האלה, זכויות אשר הפכו מזמן למרמס על-ידי שלטונות הכיבוש. רשימת הכתמים ההרסניים הולכת ומתארכת, רשימת המגורשים הולכת ומתארכת, רשימת המעצרים האדמיניסטרטיביים הולכת ומתארכת, המצב בבתי-הסוהר הולך ומחמיר, ילדים ונערים אינם זוכים ליחס שהחוק מבטיח, בכלל זה החוק הזה עם התיקונים שיש בו, מבחינת הליכי חקירה, החזקה במעצר, טיפול, הפרדה ממבוגרים, טיפול רפואי וכדומה. נוסף על כל זה איש עדיין לא חשב להציע

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של חקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה) — שיפוט בעבירות (ועזרה משפטית) —

ראשית לכול צריך להיאבק לעקירת המציאות הזאת, אך צריך להאריך את מה שיש להאריך, מה שיש להאריך, יש להאריך עד 31 בדצמבר 1988. הממשלה הזאת, אינה מסוגלת לשום יוזמה מדינית, אולי הממשלה שתבחר ותקום בעקבות הבחירות של נובמבר 1988 תהיה מסוגלת לכך, לכן, יש טעם להאריך מה שראוי להאריך, אך רק עד 31 בדצמבר 1988. עד אז אנחנו שואלים, ממה נפשך, אם אתה בעד סיפוח — תעשה מה שחבר הכנסת דוד מגן אומר, תחיל את החוקים ותעניק את הזכויות, אם אתה נגד סיפוח, לא כטריק, לא כהתחכמות, לא כסיפוח דה-פקטו בלי סיפוח דה-יורה — תבטא בכל הצעדים שאתה עושה גם בתחום המשפטי, גם בתחום האדמיניסטרטיבי, גם בתחום הניהולי, את העובדה שאתה נגד סיפוח. ויש כמה אמות מידה המעידות על התנגדות לסיפוח בתנאים האלה: פעולה על-פי האמנות הבין-לאומיות, הפעלת מנגנוני בקרה חזקים מאוד למניעת פגיעה בזכויות האדם; מתן זכות לפעילות פוליטית, מתן אפשרות לבחירות דמוקרטיות בערים, ביישובים, זה המבחן.

לכן, העמדה הזאת שלנו שואבה את כוחה מהאירוע שציין רק לפני שבוע, של מלאות 40 שנה ל-29 בנובמבר, להחלטת האו"ם שהכירה בעיקרון שהמולדת הזאת משותפת לשני עמים וצריך לאפשר מתן ביטוי לאומי לשני העמים האלה.

אם יש לי הערה לעמיתי חבר הכנסת חיים רמון, הרי היא שבצד הדברים הנכוחים שהוא אומר נחתי לו את ההזדמנות להסתייג מאותה אמירה אומללה, שכל עוד לא תימחק מהלקסיקון הפוליטי הישראלי לא נרפה מהתירע עליה, שקונדומיניום הוא מושג קולוניאלי שאומר רק דבר אחד: במקום לשלוט על העם השני לכד, אחלק את האשמה, את האחריות עם עוד גורם אחר, זו המשמעות היחידה, תודה רבה.

היורד ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חבר הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לשלוח את תנחומי למשפחתו של שלמה סקל שנרצח באכזריות כעזה, וגם למשפחתה של הנערה אינטיסאר אל-אטאר מעזה, אף כי נסיבות מותם שונות לחלוטין, ואוי לנסיבות המביאות ילדים במקום מבוגרים לשדה הקרב. זהו חלק מהמציאות שבה אנחנו שרויים 20 שנה.

עם זה, אני מאלה הרואים לא רק את הכיבוש, אלא את הכיבוש על כל חומרתו.

יאיר צבן (מפ"ם):

עדנה סולודר (המערך):

חבר הכנסת צבן, זה לא לבד סמוך וכטוח שדאגנו שהחוק יעבור.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

עליך אנחנו טומכים.

עדנה סולודר (המערך):

כן, זה תפקידי ואני ממלאת אותו, מה לעשות. במקרה הזה אני ממלאת אותו גם מתוך הכרה, ואפרט אותה בדבר.

איני מאושרת מהמציאות הזאת, אבל אני חושבת שגם זה המדבר כל היום רק על הכיבוש בלי להזכיר את הגורמים שהביאו לכיבוש מחטיא את המטרה. אנחנו צריכים לחנך את

באופן ממשי איזו ערכאה נוספת לערעור כאשר מדובר בשיפוט צבאי, וכיתה-המשפט הצבאי הוא, כנראה, עדיין הערכאה האחרונה ששיפוטם עומדים בפניה, וברגע שהוא פוסק את פסיקתו הם נידונים ואינם יכולים לערער באופן הוגן אלא לבקש את רחמי של המפקד באזור, שאולי ייטיב עמהם.

זהו פשוט גרבר נוסף בחוק לא אנושי, לא נחנך, שבעיקרו הוא תוצאה של המשך הכיבוש אשר יש לסיים אותו בחתימה למוצא מדיני, תודה רבה.

היורד ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לאחרונה, לחברת הכנסת עדנה סולודר.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין זה מקרה שכמה וכמה מן הדוברים נדרשו כאן היום לפרשת עזה, ואני אינני מתכוון לאירוע המעציב שקרה אלא לסוגיה של עזה ועתידה של הרצועה. עזה היא כאפנודיט, כתוספתן, בגוף האומלל הזה של ארץ-ישראל השלמה, אפנודיט, תוספתן, המאיים להתפרצ, מפני שעזה מסמלת את כל האידולת וטירוף הרעת באשליה שאנחנו מסוגלים להמשיך את מצב הזמניות הזה לנצח. עזה היא הסמל ועזה היא המתכון לעתיד.

ואכן, אין כמו פרשת רצועת-עזה כדי להמחיש את האזהרה שהזהיר את כולנו פרופסור טלמון המנוח שעה שיצטט את הפילוסוף ניטשה אשר אומר, שיש לפעמים שעם אינו יכול לעכל מפלות קשות, יש לפעמים מצב שעם אינו יכול לעכל ניצחון צבאי מזהיר. ועם שאינו מוכן להכריע, במידה שזה תלוי בו — ולא הכול תלוי בו — לגבי התוצאות של הניצחון המזהיר, עומד מול המציאות של עזה כסמל.

קדמו לי חברי הכנסת צוקר, רמון, גרנות ווהד בחיבור המציאות הבלתי נסבלת הקיימת מבחינה חוקית, ואכן, זהו מצב של קולוניאליזם מיוחד במינו, של סימביוזה טריטוריאלית. זה לא שלטון מטורפולין שמעבר לאוקיינוס על קולוניה רחוקה, אלא הכול אחוז זה בזה.

אני שואל אותך, אדוני שר המשפטים: האם תהיה ממשלת ישראל מוכנה שתקום ועדה של משפטים נאורים בעלי שם בין-לאומי כולם, שהוכיחו את עצמם כידידי העם היהודי וידידי ישראל — שלא יהיה חס וחלילה, אחד שאין לו הוכחות שבצד היותו משפטן בעל שם ובצד היותו אדם דמוקרטי נאור הוא גם עמד במבחנים ובמאבק נגד האנטישמיות ונגד הערינות לישראל — ותכתן את המצב המשפטי ואת המציאות של החיים היומיומיים בגדה ובכרעיה? אתם לא תסכימו לעולם להקמתה של ועדה כזאת, כי אתם יודעים שאפילו פסק-דין שיצא ברוח בית הלל יהיה כתב האשמה קשה. זאת לא מפני שאין מקומות גרועים ממנו בעולם — יש לא משום שאין אלטרנטיבות גרועות ממנו גם כאן — יש; אלא מפני שגם כאן נגדשה הסאה, ושוב, כפי שכבר נאמר, לאו דווקא בהכרח, בתוקף של רצון רע, של אכזריות לשמה — אם כי גם גילויים כאלה קיימים — אלא בתוקף המכניזם של שלטון על עם אחר, של שלטון כיבוש.

בתנאים האלה, כאשר זאת היא המציאות, מה צריכים לעשות אנשים נאורים, מתקדמים, דמוקרטים שאינם יכולים לומר, כפי שאמר חבר הכנסת מתתיהו פלד, "אני במשחק-יחל לא משתתף"? כי בניתיים אנשים חיים, ויש להם מצוקות שאי אפשר לחכות לפתרונן עד ימות המשיח, עד בוא השלום, ואנחנו רוצים שהוא יקדם למשיח.

עדה סולודר (המעריך):

לכן אני נגד מדינה פלשתינית, אם אינך יודע זאת עדיין.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל את אמרת עכשיו שאת בעד שאנשים — — —

עדה סולודר (המעריך):

אני מציעה שתיתן לי לדבר. עד עכשיו אמרת: נגד מה אני ועכשיו אומר בעד מה אני. אני נגד מדינה פלשתינית, אם זה לא היה ברור לך. ואני בעד ניתוק מוחלט. כאשר מדינה אחת שוכנת בעבר המזרחי של הירדן ומדינה שנייה שוכנת בעבר המערבי של הירדן, ומתן אפשרות לאוטונומיה מסוימת, עם קשר כזה או כזה שייקבע — אני בעד "חוכנית אלון", כבר אמרתי זאת לא אחת — ובלבד שהיה ניתוק בין שני הציבורים האלה: שרק במסגרות עצמאיות יוכלו לבנות רקמת חיים נורמלית, וזאת לטובתם ולטובת האזור.

לכן, כפי שאמרתי בהתחלה, ובוהו אני מסיימת, אני בעד הארכת תוקפו של החוק מחוסר ברירה, כי המציאות עדיין מכתיבה לנו זאת, אבל אני פונה גם לחברי בליכוד: נדמה לי שכולנו צריכים לעשות כל מאמץ להחיש משאומתן ישיר לשלום עם שכנינו, ולנסות בדרך זו או בדרך זו, לפרוץ כל סדק שרק נראה באופק למטרה זו, ואני מקווה שהיום הזה — — —

מחמד ות' (מפ"ם):

אולי תגיד: ועידה בין לאומית.

עדה סולודר (המעריך):

אמרתי: בדרך זו או זו — גם בדרך של ועידה בין-לאומית, אם אתה מחכה כל כך לשמוע את זה — ובלבד שנוכל לשבת לשולחן ולהתחיל בדיונים. תודה רבה.

היור' א' שוסטק:

תודה. רשות הדיבור לשר המשפטים, להתייחס לכל הוויכוח.

שר המשפטים א' שריד:

אדוני היושב ראש, נכנסת ונכבדה, רוב המשתתפים בדיון חשוב זה התייחסו בעיקר לנושאים המדיניים המחלקים את הבית ומסעירים את האווירה כאן לעתים קרובות. ההכרעה בתחומים אלה תהיה, כוודאי, בפורומים אחרים ובהודמנויות אחרות. ייתכן שבכחירת הקרובות לכנסת, ולא כאן המקום לדון בזה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

לא שומעים.

שר המשפטים א' שריד:

חבר הכנסת גרנות, אמרתי שוויכוחם של הדברים שהשמיעו המשתתפים בדיון חשוב זה מקומם בדיון מדיני, שבו יש מקום להביא לחידוד הנושאים והעמדות השונות ולהגיע להכרעה, או בבחירת הקרובות אשר תתקיימנה בעוד כשנה. הנושאים שהועלו כאן מתייחסים לסוגיות משפטיות, שהניסיון שהצטבר ותחיים השוטפים באזור מחייבים אותנו להתייחס אליהן. אני מקווה שוועדת החוקה, חוק ומשפט, שאליה תועבר הצעת החוק להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, תתייחס בצורה מדוקדקת יותר לגופם של הנושאים כפי שהובאו לפנינו.

אני רוצה להתייחס כאן רק להערה אחת שנגעה ישירות להצעת החוק, הערתו של חבר הכנסת דוד ליכאי לסעיף 2(3), לגבי תאגיד הפועל בישראל. ייתכן שזו הרהבה יתירה. אחייעץ עם אנשי המשרד ונברר גם עם הגורמים בשטח האם זה

הבנים שלנו לעמוד מול שיבוש הערכים שהמציאות הזו כופה עלינו. אף אחד לא יצליח לשים כפי הצדקה לכל מיני אירועים. עם זאת, עלינו לזכור שאנחנו חיים במציאות בלתי אפשרית, ואני אעשה הכול כדי לשנות אותה, אבל, אני יכולה להתנער מן הצורך שבמציאות הזאת חייבים להיות חוקים כלשהם שיאפשרו לנו להתקיים אהה כל עוד היא לא השתנתה.

לכן, ואני אומרת זאת בראשית דברי, אתמון באישור הארכת תוקף החוק בשנה נוספת, בתקווה שהזמני לא יהפך לקבוע והפעם הזאת תהיה הפעם האחרונה להארכת תוקף החוק.

קריאה:

בשנתיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

בוועדה היא תציע חיקון.

עדה סולודר (המעריך):

לשנה או לשנתיים. אעשה הכול, ואני מקווה שחברי הכנסת מכל צבעי הקשת הפוליטית ישתפו פעולה ויעשו את הכול כדי שלא נצטרך את החוקים האלה אלא לתקופה קצרה.

המקרים האחרונים מתדרים אולי את המציאות שאנחנו חיים בה ואת ההירדרדות שלנו כמדינת חוק: מדינה שהושחתה על ערכים, והנה לאן אנחנו מגיעים. כעצם אנחנו חיים עם שני סוגי ציבור, השונים במסורתם, בהווי, במאוייהם, בראיית האופציות המדיניות לפתרון. שני סוגי ציבור החיים כאחד אזור ככפיפה אחת ובמעורבות גדולה אבל תחת שתי מערכות חוק, והו דבר בלתי אפשרי. הדבר הזה מביא למקרים כמו אלה שהזכרתי קודם לכן: מצד אחד רצח ממארב, מצד אחד ילדים הרוצחים לקרב במקום מבוגרים, ואוחדים הלווקים את החוק לידיהם, עושים פעולת תגמול, וכיניהם מורים ומחנכים. כל אלה מביאים לאירוע שאירע לרב ולדמן — היום בירכתי אותו בברכת הגומל, והנה הוא נכנס לאולם. חבר הכנסת ולדמן נסע כמזמנתו והותקף על ידי טוריסטים אש"פסטים, ולמחרת הוא הותקף על ידי יהודים בעיר מגוריו. איזו מציאות זו! ואיזו מציאות היא המציאות שהכרנו מדוח קרפ, והפן האחר שלה, מדוח לנדרי? מציאות של ארגוני טרור יהודי הנלחמים בטורור ערבי במדינה שיש בה צבא וכוחות ביטחון: מציאות של התנחלות בניגוד להתלטות ממשלה ריבונית: מציאות של שליחת חיילים — וכבר אמרתי זאת, המתחנכים מילדות ומנוער על ערכים של כבוד האדם, על "ואהבת לרעך כמוך", על ערכים של מדינה דמוקרטית עם ערכי שוויון, על ערכים של עבודה — לחיים במציאות המעוותת שהיא פרי המציאות הבלתי אפשרית שתנאי הקיום שלנו כאזור הזה הכתיבו לנו.

הסירוב לשרת בצהל, שהאז תופעה חדשה שאני מתקוממת נגדה, ושמחתי לראות שגם סיעות ומפלגות אחרות, נדמה לי שמרבית המפלגות בבית הזה, גינו אותה — הוא חלק משיבוש הערכים שבו אנחנו חיים.

לכן, אינני בעד כל פתרון שימשוך ימשוך את הדיוקים. אני נגד מדינה דו-לאומית, אני נגד כל מיני פתרונות של סיפוח, שאולי יגדילו את השטח אבל יסכנו את הרוח היהודי. ומפני שאני יודעת שרוב אלה שהם בעד סיפוח אינם בעד מתן זכויות לאותם אזרחים, אני נגד אוטונומיה החלה על שטחים בלבד. אני בעד אוטונומיה או מדינה הנותנת לאנשים את האפשרות לחיות בשטח שלהם עם מערכת חוקים שלהם.

מיכאל איתן (הליכוד):

את בעד מדינה פלשתינית?

— הצעת חוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות
— תעורה משפטית); הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 8) —

מחיר, ואם לאו, אהיה מוכן להציע תיקון בנקודה זו בוועדת החוקה, חוק ומשפט.	נגד	— מינוט
אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.	ההצעה להעביר את הצעת החוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ותעורה משפטית), התשמ"ח — 1987, כעבירות ותעורה משפטית, חוק ומשפט נחקבלה.	
הי"ר א' שוסטק:		
אנחנו עוברים להצבעה. מי כעד העברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט? מי נגד?	לורכ קולות הוחלט להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.	
ה צ ב ע ה		
בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.		
רוב —		

ג. הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1987*

(קריאה ראשונה)

אחרת של העסקת עובדים, הן על מי שמספק את העובדים, כדן או שלא כדן, והן על המעסיקים שלא נזקקו לשירות התעסוקה הממלכתי.

והנה הוסכם — ואני אסיר תודה ליושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר, שאכן דאגה שההסדר הזה יכוא במהרה לביטוי בהצעת החוק המתוקנת הזאת — שסעיף זה, סעיף 42 בחוק שירות התעסוקה, ינוסח מחדש וייתוסף עליו: "בין אם העובד נשלח לעבודה על-ידי שירות התעסוקה ובין אם לאו, משמע, גם כאשר נשלח עובד על-ידי גורם אחר, ולא דווקא על-ידי שירות התעסוקה, וגם כאשר המעביד, המעסיק, נזקק ומצא את העובד הזה שלא דרך שירות התעסוקה, יחולו עליו המגבלות הללו שבסעיף 42(א) עם הסייג שבסעיף 42(ב) בכל הנוגע לאיסור אפליה.

יתר על כן, הוספנו כאן סעיף ה' באיסור פרסום מפלה, ריש בכך חירושו, האומר: "לא יפרסם הזקוק לעובדים מודעה ברבים בדבר הצעה שיש בה משום הפליה כאמור בסעיף 42".

שבח וייס (המערך):

— — —

יאר צבן (מפ"ם):

נוסף סעיף 77א על החוק העיקרי, הקובע את העונש על פרסום מפלה: "הזקוק לעובד שעבר על הוראות סעיף 42, דינו — קנס 10,000 שקלים חדשים".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להצביע על החוק הזה בנוסחו המתוקן בקריאה ראשונה, כדי שוועדת העבודה והרווחה תוכל להשלים את המלאכה ולהכינו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ונמצא עצמנו מתקנים מחולל גדול בספר החוקים שלנו. תודה רבה.

הי"ר א' שוסטק:

תודה רבה. חברי הכנסת, רשומים 15 חברי הכנסת לרשות הדיבור. לפי השמות הרשומים לפני כל 15 החברים מועדים לנצל את הזמן. אני רוצה לשאול את חברי הכנסת אם הם מסכימים לחמש דקות רשות הדיבור במקום עשר דקות רשות הדיבור כנושא זה. מוסכם? אני מכין שמוסכם. תודה רבה.

ובכן, אנו עוברים לדיון.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הבעיה היא שיהיה מישהו שידבר נגד הצעת החוק.

הי"ר א' שוסטק:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1987, מטעם קבוצת חברי הכנסת. חבר הכנסת יאיר צבן יביא את החוק. בבקשה.

יאר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מרשה לעצמי להזכיר לחברי הבית את הרקע ליוזמת החקיקה הזאת, שאליה הצטרפו חברי כנסת מסיעות שונות — ולמען הפרוטוקול אזכיר את עמיתי חברי הכנסת שולמית אלוני, יצחק ארצי, מרדכי גור, חייקה גרוסמן, אריאל ויינשטיין, מתחם וחר, רן כהן, דוד ליבאי, דן מרדור, אורה נמיר, עובדיה עלי, חיים רמון, אבנר חי שאקי ורן תיכון, שהתאגדו יחד כדי לחקן פגם, מחולל, לקונה בחקיקה הישראלית בתחום חשוב ביותר.

כזכור, התעורר הנושא בעקבות פרסום מודעה בעלת אופי גזעני מטעם לשכת תעסוקה פרטית, שכללה במודעה כחמש פצעים את הסייג "ליהודים בלבד". לאחר שהיועץ המשפטי לממשלה הודיע לי שאין, למעשה, בספר החוקים של מדינת ישראל שום סעיף שעל-פיו אפשר למנוע תופעה כזאת, הן כפרסום והן כמעשה עצמו, יזמתי, בסיועם ובתמיכתם של חברי הכנסת שהזכרתי, תיקון בחוק שוויון הזדמנויות בתעסוקה. אולם, מדין ודברים שהיו לי עם שר העבודה והרווחה, שעמד על כך שחוק שוויון הזדמנויות בתעסוקה ייוחד-בעיקר לשוויון בין המינים על כל השלכותיו, הוסכם שנעשה זאת באמצעות כלילת העקרונות הללו בחוק שירות התעסוקה.

בחוק שירות התעסוקה יש לנו סעיף 42, ואנחנו יכולים בהחלט להיות גאים בו. סעיף זה אומר כך: "(א). בשליחה לעבודה לא תפלה לשכת שירות התעסוקה אדם לרעה בשל גילו, מינו, גזעו, דתו, לאומיותו, ארץ מוצאו, השקפתו או מפלגתו ולא יסרב הזקוק לעובד לקבל אדם לעבודה בשל אלה". (וסעיף 42(ב) אומר: "אין רואים הפליה כאשר אופיו או מהותו של התפקיד או ענייני ביטחון המדינה מונעים שליחתו או קבלתו של אדם לעבודה הנדונה").

אולם, הסתבר שסעיף 42 לחוק שירות התעסוקה מתייחס רק לפעילותה של לשכת שירות התעסוקה, לחובות המוטלות עליה ולסייגים המוטלים על מעביד שזקק לשירותיה של לשכת שירות התעסוקה הממלכתית, והוא אינו חל על כל דרך

* רשומות (הצעות חוק, תוב' 1987).

ביקשתי מיועצת הוועדה לחקיקת עבודה, פרופסור רות כן-ישראל, להמציא לנו בנושא הזה השוואות עם מדינות אחרות בעולם הדמוקרטי. גם בארצות-הברית, גם באנגליה וגם בצרפת אין חלה חובה על העיתונים בגין תוכן המודעות שהם מפרסמים. אנחנו נשוב ונבדוק את השאלה בוועדה, אבל לא נראה לי שנוכל לחייב על-פי החוק בנושא הזה ויתכן שגם לא בנושאים אחרים; במשטר דמוקרטי יש להשאיר מרווח כלשהו למאבק, לחופש חשיבה, למאבק על דעות. אינני חושבת שבשלב זה, ואני מקווה שבכל שלבי החקיקה, נראה את עצמנו רשאים לחייב את העיתונות.

אני מצודת בהחלט בחוק ובהעברתו לוועדה. בוועדה נעשה את כל המאמצים להאquin את ההליכים ולהביאו במהרה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון לין, אם הוא לא יהיה באולם — לחברת הכנסת גאולה כהן. ואם גם היא לא תהיה באולם — לחבר הכנסת שבח וייס.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כשאני רואה לפני את הצעת החוק הזאת, אני חושב שאני נמצא לפחות במדינת סדום, שבה מפלים על כל צעד ושעל, ומי יודע מה קורה ומה יש. צריך גם לדעת את העובדות. העובדות אינן כאלה, לחלוטין. אני אתמוך בהצעת החוק משום שסעיפיה הם סעיפים הכתובים במגילת העצמאות, הם מקובלים על כולנו; בבחינת מושכל ראשון, ואני חושב שאנחנו מביאים כאן לעולם איזה חוק דרסטי שיביא מחר את הצדק. אני חושב שיכול להיות שיש פה אפליה אחת, שם אפליה אחרת, אבל לא מעבר לכך ולא יותר מדי וכמעט שהן לא קיימות.

נושא הפרסום מפריע לי. אני רואה כזה פגיעה בחופש הדיבור. אם אדם מפרסם, או אומר, או מדבר — אין בכך מעשה. אני לא הייתי מטיל עליו קנסות בגין זה. היה איזה חוק קודם בעניין אפליה של נשים, וגם בו הצטרפתי שעניין המודעה חמק ועבר בין עינינו, עינים של חברי הכנסת. והנה, כבר רצים ותובעים 10,000 שקל, מחר זה יהיה 20,000 שקל למפרסם. על-פי הרוח נעשים הפרסומים האלה בהיותם חזות, והנה כבר קונסים וכבר מעשירים את קופת המדינה. אני חושב שהפרסום עדיין אינו מעשה שבגינו צריך להעניש. ואם כן, יש לתפוס את פרסום המודעה במינון קטן יותר.

אורה נמיר (המערך):

גם בנושא של הנשים? גם אם תהיה מודעה על אפליית נשים?

בני שליטא (הליכוד):

כן. גם זה מיותר. על האפליה עצמה יש להעניש, היא לא צריכה להיות קיימת, אבל אני לא הייתי בודק את המודעה כדי להטיל קנסות.

יאיר צבן (מפ"ם):

אתה נגד כל אפליה או רק נגד אפליה מוגזמת?

מיכאל איתן (הליכוד):

על השאלה הזאת גם אתה צריך לתת תשובה. תבדוק היטב את הציציות שלך.

בני שליטא (הליכוד):

חבר הכנסת צבן, לרמת הצדק האנושי והטבעי שלך לעולם לא אוכל להגיע. זה משהו מיוחד שמצוי רק במפ"ם,

היו"ר א' שוסטק:

אחרי 15 חברי הכנסת הרשומים לפני, אני צריך לסגור את הרשימה שמא יצטרפו חברים נוספים. הרשימה סגורה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחבר הכנסת בני שליטא.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעת החוק האמורה, של כמה חברי הכנסת, הוכנה לקריאה ראשונה על-ידי ועדת העבודה והרווחה, מטרת ההצעה היא להרחיב את איסור ההפליה בתעסוקה בשל גיל, מין, גזע, דת, לאום, ארץ מוצא, השקפה או מפלגה, לא רק בנוגע לשליחה ולקבלה לעבודה באמצעות שירות התעסוקה, אלא בכל מקרה, בין שהעובד נשלח על-ידי שירות התעסוקה ובין שלא נשלח על-ידי. הכוונה היא בעיקר לקבלני עבודה פרטיים, כמו "או.א.ר.אס" ו"מנפאואר", שנעשו היום לתופעה — ובדקות הבודדות העומדות לרשותי אני רוצה לומר משהו על הקבלנים הללו.

תיקון נוסף בהצעה אוסר פרסום מודעה כרכים, בעיתונות וככל מקום אחר, שיש בה הפליה כאמור לעיל, וקובע ענישה פלילית — קנס של 10,000 שקלים חדשים למי שיפרסם פרסום מפלה.

ההצעה בנוסחה הנתון אינה מטילה אחריות על העיתונות. עניין זה יבדק בוועדה לקראת הכנת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אני רואה בהצעה המובאת השלמה להצעת חוק גדולה מאוד, שאנו מכינים עתה בוועדה לקראת ההצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית — והיא הצעת חוק שוויון הזדמנויות בעבודה.

בעניין הצעת חוק זו אני רואה שלושה מוקדים בעלי חשיבות ממדרגה ראשונה. מקומו של אחד מהם אינו בחוק הזה, אבל אנחנו לא נכרח מהתייחסות אליו, והצעה לסדר-היום בעניינו מונחת על שולחנה של ועדת העבודה — הנושא של הקבלנים הפרטיים. הם צצים כפטריות, בשל חולשתו החמורה והממדינה של שירות התעסוקה, שאינו מסוגל להיענות לא לדרישות המשק ולא לקצב המהיר של התחלופה במקומות העבודה. הלשכות הפרטיות, במיוחד "או.א.ר.אס" ו"מנפאואר", הופכות ללשכות הגדולות ביותר, המקובלות ביותר, והן מייבאות כסיונות עובדים מתוך לארץ, בשל החולשה של הזרוע הממלכתית שכולנו רוצים בחיזוקה. הן הפכו היום ללשכות שגם מוסדות ציבוריים, בחלקם ממשלתיים, נעזרים בשירותיהן.

הבעיה השנייה, והיא אולי המרכזית ובגינה חוק החוק, היא האפליה על רקע לאומי בין יהודים לערבים, האוכלת כל חלקה טובה. צר לי לומר, שכל עוד יימשך המצב המדיני הקיים ומדינת ישראל תצטרך לדאוג למקורות תעסוקה לערביי עזה, יהודה ושומרון והם יצטרכו למצוא מקורות פרנסה — יחפשו מפעסיקים יהודים עבודה זולה, עבודה בלתי מאורגנת, יעודדו בדיעבד ובהכרה ברורה אפליה בין יהודים לערבים, כדי לעשות יותר כסף בדרך קלה יותר.

הערת האחרונה, אדוני היושב-ראש, היא בנושא חובת הענטת העיתונות. היה לנו דיון ארוך בנושא הזה בוועדה, ואני

בתחום של הפנייה לעבודה על-ידי לשכת התעסוקה הממשלתית ועל-ידי לשכות פרטיות.

אנחנו סבורים שהחוק הזה נוגע, בראש ובראשונה, לבני מיעוטים. אני רוצה לדבר על ציבור נוסף, שמופלה לרעה על כל צעד ושעל, והבעיה הגדולה אשר לאפליה הזאת היא, באיזו מידה מסוגלת המדינה להשליט סדר בתקופה שבה אין עורף של עבודה אלא יש אפילו אי-פיה אי-שם חוסר עבודה, ולפעמים חוסר עבודה גדול, ולכן האדם, מעל ומעבר לעקרונות, מעדיף את מקום עבודתו, את לחמו. לכאורה, החוק הזה בא להגן על המיעוטים, אבל אני רוצה לדבר על קבוצה מופלית אחרת שהחוק הזה צריך לתת לה מענה, על אוכלוסיית העולים. אם אני לוקח נושא כמו גיל, הרי בדרך כלל אדם, עולה חדש, שעבר את גיל 45 — 50 אין לו כל סיכוי לקבל עבודה, ובדרך כלל אינו יכול עוד להיקלט בתחום מקצועו.

שאלת האפליה מחמת מין היא שאלה כללית, והיא פוגעת ודאי יותר באוכלוסייה חלשה יותר אשר אין לה אמצעים להתגונן, ואשר אינה יודעת אפילו למי לפנות כדי לקבל את ההגנה.

המלים "גזע ודת מתייחסות בוודאי בראש ובראשונה למיעוטים" אבל אני רוצה לדבר גם על ארץ המוצא. בארץ השתררה אופנה, לפיה אם אדם בא מארץ מזרח אירופית אשר בה הרמה המקצועית או הכישורים המקצועיים או ההתאמה המקצועית אינם מקבילים לאלו המקובלים באירופה ובארצות-הברית, הרי אפילו אם להלכה מכירים בתעודה המקצועית שלו, למעשה הוא אינו מוצב בעבודתו המקצועית. אני מכיר הרבה מאוד מהגרים שמוכנים לעשות עבודה מעשית כהנדסאים ואפילו כפועלים פשוטים, ולא תמיד הם מקבלים לעבודה, משום שבאו מעולם שהוא, כביכול, עולם מפגר בתחומים אלה.

לאפליה מחמת גיל יש גם צד שני. הרבה מאוד אנשים צעירים שגמרו זה עתה את לימודיהם ולא יכלו להתמחות בתחומים המקצועיים, אינם מתקבלים לעבודה כיוון שדורשים מהם התמחות ופרקטיקה מעשית, ואין להם ולא היתה יכולה להיות להם כזאת. אילו נשארו בארץ מוצאם, יכול להיות שהיו נקלטים כעבודה. אבל פה הם צריכים להיקלט כשמתאוריהם עומדת רק ההכשרה התאורטית ולא ההכשרה המעשית.

אשר לשיעור השכר — השוק פרוץ לחלוטין, ואנשים מעדיפים כל חשלוש ובלבד שיתקיימו, ונותני העבודה מנצלים זאת. כמובן, אנחנו יכולים להגיד: והיכן ההסתדרות? — האיש אינו מוכן להסתכן משום שהוא חורש, משום שהוא לא יודע להתלונן, משום שאין לו זמן להתלונן, והוא מעדיף את העבודה על פני הצדק.

לכן, טוב היה לדעת אילו דאגה ועדת העבודה והרווחה, תוך כדי הדין על החוק הזה, שיעשה מחקר בשני תחומים: בראש ובראשונה, כיצד מתבטאת, הלאה למעשה, האפליה של בני המיעוטים, וגם כיצד מתבטאת האפליה בתחום חלוקת העבודה והתשלום תמורת העבודה במגזר של העלייה החדשה. תודה רבה.

הי"ר א' שוסטק:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת ר' כהן, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב זיאק אמיר.

ר' כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני הישכיראש, אדוני שר האנרגיה והתשתית, חברות חברי הכנסת, גם אני סבור כמו חברי, חבר הכנסת שבח רייס,

א-אפשר להגיע אליו, כל חיי אני מנסה להגיע לאולימפוס הזה, ופשוט לא מצליח.

אגב, אלה המציעים את הצעת החוק הזאת, את איסור הפרסום המפלה — חברת הכנסת נמיר, אני מכיר כמה מהם שהיו האכזריים הגדולים ביותר וטענו שאין לגעת, חלילה, בעיתונות ויש לאפשר לה לפרסם כל מה שהיא רוצה, שתופש העיתונות הוא מעל הכול, וזה דבר קדוש כל כך עד שמותר להכפיש ולהרוג אנשים על-ידי פרסומים נלווים.

אורה נמיר (המערך):
אני רוצה, ברשות היושב-ראש, לחקן אותך. אנחנו לא חושבים שצריך לחייב את העיתונים באחריות לפרסום המורע, אלא רק את מי שמשלם בעד הפרסום.

בני שליטא (הליכוד):
אני מציע שלא לחייב גם את מי שמשלם בעד הפרסום. תודה רבה.

הי"ר א' שוסטק:
חברת הכנסת גאולה כהן — איננה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח רייס, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

שבח רייס (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, א-אפשר, כמובן, להצביע נגד הצעת חוק כזאת. הרעיון הגלום בה הוא רעיון נאור, ואנחנו ודאי נתמוך בו. יש לי רק כמה הערות שהן בתחום הניסוח ולעצם שיטת החקיקה.

לאמיתו של דבר, הוראה כזאת היתה צריכה להופיע ברמה חוקתית.

יארצן צבן (מפ"ם):
חוק-יסוד.

שבח רייס (המערך):
נכון. מקומה הוא בחוק-יסוד: זכויות האדם. על כן, אולי כדי להצביע על כך, שמגמת פניהם של המציעים היא להגיע בזמן מן הזמנים להשלמת אותו חוק-יסוד, הייתי כותב הוראת שעה.

הערה נוספת: כאן כתוב חוק שירות התעסוקה, ובסעיף 1, כפי שאחם מציעים אותו, נאמר: "בין אם העובר נשלח לעבודה על-ידי שירות התעסוקה ובין אם לאו" אין מכניסים הוראה חוקתית אגב אורחא, הוראה שאינה שייכת כלל לחוק, לאותו חוק, מבחינת הניסוח זו דוגמה מובהקת של חקיקה מעוותת לחלוטין.

אני אצביע, כמובן, בעד ההצעה, בגלל הרעיון הטמון בה.

הי"ר א' שוסטק:
רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת ר' כהן.

יצחק ארצי (המערך):
אדוני הישכיראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לברך את חבר הכנסת יארצן צבן שיום תיקון בעל אופי תחיקתי, אבל לא שמר את זה לעצמו אלא דאג לקבל גיבוי רחב-מחברי כנסת רבים, ומכאן שהוא ראה את חשיבותו של הנושא.

הואיל ואנחנו נמצאים, גם השבוע, בדיונים אינטנסיביים בנושא חוק זכויות האזרח, יתכן מאוד שהסעיף הזה ינוסח בצורה כוללת. הוא ודאי לא ינוסח בצורה כל כך ספציפית כפי שהוא נוסח כאן, כדי לתת מענה לנושאים מעשיים שמתעוררים

האחרונות בישראל כשרה העבודה, תרתי משמע, מושפע במידה רבה מהמצב שדיברנו עליו בעת הדיון בחוק הקודם. למצב הזה יש השלכות רבות גם על הנושא הזה.

אני רוצה לברך את המציעים ואת ועדת העבודה והרווחה. נדמה לי שבכנסת הזאת במיוחד היא שוקדת על קידום נושאי העבודה — חוק שכר המינימום, חוק שוויון ההזדמנויות, והחוק הנוכחי, הקשור בעצם לשוויון הזדמנויות; ברגע שמדברים על מניעת אפליה, מדברים בעצם על שוויון הזדמנויות.

אני רוצה לעסוק בכמה סוגיות, אבל לפני כן אני רוצה לומר, שאני בין אלה שתושבים שכשנים שהיתה לנו עבודה מאורגנת במדינת ישראל, נראתה העבודה אחרת, העובד נראה אחרת וגם התמורה שהוא קיבל היתה אחרת.

המציעות, יש לה יום יום גידולים חדשים; ואני לא מאמינה שאנחנו יכולים להתמודד אתם: להעלים אותם, או להתעלם מהם, או שמא לארגן את כל העובדים, אבל לכל הפחות ננסה להביא להטבת התנאים גם במקומות שהמעביד אולי לא כל כך מעוניין ולא הואג לתנאים של העובד.

אנחנו חיים במציאות שבה לשכות עבודה פרטיות צומחות כפטריות אחרי הגשם. יש לנו 50 — 60 לשכות עבודה פרטיות. לפי עדותם של מנהלי הלשכות האלה, בתחום זה שורות הפקרות מוחלטות. הלשכות הללו מעסיקות יותר מ-50,000 עובדים זמניים. לפי נתונים שקראתי בעיתון יש להן מחזור כספי גדול מאוד, של יותר מ-300 מיליון דולר. אינני בטוחה שהנתונים האלה נכונים, כי אחת הבעיות היא העדר כל פיקוח עליהן, העדר כל פיקוח על העברת כספי העובדים לביטוח הלאומי והעדר כל פיקוח על תנאי העבודה של העובדים.

האפליה אינה באה לידי ביטוי רק במודעה. אני מצטרפת לדברים שאמר חבר הכנסת רן כהן, שגם אפליה המתבטאת במודעה היא אפליה. בחסות חופש הביטוי אפשר להגיע לאפליה, ואם זה כך, אולי לנו, אנחנו עלולים להגיע לדברים חמורים.

נסתכל ברחוב ונראה מה קורה כשיש עובדים לא מאורגנים, מה קורה לעובדי השטחים, מה קורה לילדים הבאים לעבודה עם ראסים. יש מי שמצוין בהתפעמות את המודעות שתולים בכל חג כרחובות הערים, ובהן מבקשים מן התושבים בערים לצאת לעבודות ניקיון, כי לערבים יש חג. אולי לאותה בושה, אם ניזכר כיצד התחלנו עם כיבוש העבודה העברית ולא בחלנו בשום עבודה, לאחר 40 שנה של קיום המדינה נהיה מחויבים לשאול את עצמנו לאן אנחנו מגיעים, שכבר איננו מסתפקים כעובדים זרים אלא מביאים לעבודות קשות ולעבודות כפיים עובדים מהמזרח הרחוק.

לדעתי, הניסיון שנעשה בחוק הזה, לתת גם למגזרים אחרים אותה הגנה הניתנת לעובדים שנשלחו על ידי שירות התעסוקה, הוא דבר גדול מאוד.

אני מקווה שנצליח בכל זאת לקדם במשהו את עניינם של עובדי השטחים, מבחינת הדאגה לארגונם. היום רק 50% מהם מגיעים לעבודה בצורה מאורגנת. מה קורה עם 50% הנותרים? כל עוד קיימת המציאות הזאת, צריך לפתוח לדאוג להם במסגרתם.

יש הנושא של התנאים הסוציאליים, למי שעובד בצורה מאורגנת יש זכויות סוציאליות לא רק בהווה אלא בעיקר

שלו היינו מדינה מתוקנת ולו היתה לנו חוקה, כי אז לא היינו זקוקים לחוק הזה. עם זאת, אני רוצה לברך את חבר הכנסת עבן על יוזמתו בנושא הזה. כיוון שממעשה חקיקה מתקדם אחד למעשה חקיקה שני אנחנו מצליחים לקדם את החברה הישראלית למצב של יותר שוויון ויותר צדק.

ברצוני להרגיע את חבר הכנסת בני שליטא, ואולי גם את ידידו מיכאל איתן. אל יודעקו כל כך מהר. גם לאחר קבלת החוק הזה אין סכנה שהאפליה תיעלם לחלוטין. אין להם על מה לזעוק חמס. אפליה שנובעת מהמצב הקיים במערכת המשקית חמשיך להתקיים במידה מסוימת. צריך לומר את האמת, שחוק יכול להשפיע על המציאות עד גבול מסוים. לדאבוני, החברה שלנו אינה חברה שתרכות השוויון הולכת ומפסיקה בה, אלא להיפך. אחת הדוגמאות לכך היא העובדה, שהחברה הישראלית אפילו מאירה פנים פה ושם לעובדים זרים, לעובדים הבאים מעבר לים — לעובדים שהם בהחלט לא-יהודים, לא מזרחי-יכוניים ולא שמים, כמו עזרות-בית פיליפיניות ואחיות פיליפיניות, ולעובדים מקמבודיה או מפורטוגל במפעלים ובמקומות אחרים, ובאותו זמן מפלים נשים, מפלים ערבים, מפלים עולים חדשים, מפלים גורמים חלשים במשק.

החוק הזה מוסיף נדבך חשוב ביותר, לדעתי, כי יש בו כדי לעזור במניעת האפליה הזאת וביצירת שוויוניות אלמנטרית.

אני רוצה להעיר עוד הערה אחת, ברשותך, אדוני היושב-ראש. אני מוטרד מסעיף 42(ב), חברי הכנסת צבן ונמיר, לדעתי נצטרך לתת את הדעת על עניין זה. בסעיף זה נאמר, ש"אין רואים הפליה כאשר אופיו ומהותו של התפקיד או ענייני ביטחון המדינה מונעים שליחתו או קבלתו של אדם לעבודה הנדונה". לדעתי תצוץ לנו מיד הבעיה של זהות המפלה את המלים "אופיו, ומהותו של התפקיד".

יאיר צבן (מפ"ם):

בית-המשפט בסופו של דבר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כאן בדיוק טבינה הבעיה, ונצטרך להתמודד אתה בדרך כלשהי.

אני רוצה לסיים בהתייחסות לדברים שאמר חבר הכנסת בני שליטא: והייתי חדר אם לא היה קם משהו ומתנגד לחוק הזה. אבל, אם מודעה בעיתון היא רק דיבור ובשם חופש הדיבור אפשר להתיר מודעה היוצרת אבחנה ומפלה לדעה נשים, ערבים, עולים, כהי עור או כהירי עור — אני באמת אינני יודע מה הוא מעשה. לכל הדעות, מודעה בעיתון המבקשת אנשים לעבודה היא מעשה. מה עוד שחופש הדיבור בהחלט לא יכול להיות הפקרות של חופש הדיבור. לדוגמה, אנחנו עצמנו מתמודדים בכנסת עם הבעיה של הדרך למניעת השמעתם של דברי גזענות ואיננו מגינים עליהם בשם חופש הדיבור. נכתו שיכולת פעולתנו בסוגיה זו מאבדת, ואף-על-פי-כן צריך להתמודד אתה. תודה.

היורד א' שוסטק:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת מיכאל איתן, אם יהיה כאולם, כמובן.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני יודעת אם הנושאים נסמכו זה לזה במקרה, אבל אני רואה בהחלט קשר בין הנושא הקודם לנושא הנוכחי, ואני חושבת שמה שמתרחש בשנים

התמחותם. האבטלה בקרב הנשים הערביות היא בשיעור 40% מכוח העבודה, בקרב הצעירים מתחת לגיל 21 — 50%. זאת היא המציאות המרה הנובעת מהאפליה בקבלת עבודה וגם מההכוונה לעבודה עליידי לשכות העבודה.

כמה הערות בעניין שירות התעסוקה בסקטור הערבי — אנו תובעים לפתוח לשכות תעסוקה בכל ריכוז אוכלוסייה המונה יותר מ-3,000 תושבים, או שמספר המובטלים בו עולה על 150 מובטלים. הרשויות המקומיות הערביות אף הביעו בפני משרד העבודה והרווחה את נכונותן להקצות מקום שאליו יוכל לבוא פקיד שירות התעסוקה, למשל, ליומיים בשבוע כדי לתת את השירות. אבל אין מענה.

חברי הכנסת, אנו נחמך בהצעת החוק שבאה להקשות על הפליה בקבלת עבודה, אבל תופעות האפליה הלאומית הקיימות בישראל בשטח התעסוקה, הוזעקות לשמים, תובעות מאבק ציבורי ושינוי יסודי במדיניות הקיימת המצמיחה אפליה לאומית ולהחלפתה במדיניות שוויון אמיתי ודמוקרטית. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד ליכאי. הוא איננו חבר הכנסת מנחם פרוש — איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת זיידן עטשי. אחרון המתיינים.

לאחר מכן יציג שר האוצר את חוק הסדרת העיסוק בייצור השקעות וכניהול תיקי השקעות. השר יציג את החוק, ובה נסיים את הישיבה. נלך לקונגרס.

עדה סולודר (המערך):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

בקונגרס — 58 נגד 42, לטובתכם. החגיגה תהיה כיום רביעי בשעה 19:30 באולם שאגאל, הכנסת מארחת את צירי הקונגרס.

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

זה כדי שהצפוניים לא יהיו נוכחים.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת זיידן עטשי, בבקשה.

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, המושג אפליה הוא מושג פוליטי-מדיני, או נכון יותר ממסדי. כשאנחנו מסתכלים על משרדי הממשלה וגם על תאגידים, על חברות ועל בתי-חרושת, אנחנו מתרשמים, לפחות במבט ראשון, וגם אחרי שאנחנו כוחנים את הנושא, שבמגזרים מסוימים מועסקת אוכלוסייה מסוימת, והיא כמעט אינה מועסקת במגזרים אחרים.

אינני רוצה לחלץ כאן תארים. אני עצמי מעורב בהרכה מאוד מקרים, שבהם על מודעה המתפרסמת בעיתון שדרוש טכנאי בתחום מסוים — אם מי שאינו יהודי מגיש בקשה להתקבל לעבודה, עוד לפני שהוא נקרא לריאיון, או למבחן, או לבדיקה, הוא מקבל תשובה שלילית: מצטערים, אין מקום להעסיק אותו, או שהתקן כבר התמלא. בדקתי כמה מקרים כאלה והתברר שאותו פונה אף לא נקרא לריאיון, בגלל השתייכותו הלאומית. גם אם הוא עונה על הקריטריונים ויש לו כל הנתונים, התשובות הן בדרך כלל שליליות, לצערי. זה אשר למודעות שאנחנו קוראים בעיתון.

אנחנו רואים דבר נוסף. שיעור האוכלוסייה הלא-יהודית במדינת ישראל הוא כמעט 17% מכלל האוכלוסייה, ואילו אחוז

לעיתים מה קורה לאדם אם הוא חולה או מפוטר? מי שעובד דרך חברה קבלנית מקבל 18 ימי מחלה בשנה — לעומת מי שעובד ומבוטח ב"מבטחים"; עובד המאבד את כושר העבודה שלו והוא שייך למקום עבודה מאורגן מקבל קצבת נכות, ואילו עובד של קבלן מפסיד הכול ואין לו שום יתרונות. יש כאן בעיה. לפעמים מעדיף עובד כזה תנאים שנראים לו טובים יותר בהווה, והוא שמח בהווה שבו יש לו פרנסה ואינו דואג לעתיד. לכן, הוא גם הולך לעבודה בלתי מאורגנת.

דבר אחרון, אני מקבלת את התפיסה העומדת מאחורי הטלת הסנקציה של קנס בשיעור 10,000 שקלים על פרסום מפלה. אני חושבת, שסנקציה זו אולי תרתיע יותר מכל מודעות.

אני מקווה שהחוק הזה יגיע במהירות האפשרית לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר א' שוטטק:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן — איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אנחנו נחמך בהצעת החוק שבאה לחוק את איטור האפליה על-פי חוק בתחום התעסוקה. אנו בעד הרחבת החקיקה הזאת, אבל ספק אם היא תשנה את המציאות הקשה של האפליה הקיימת על רקע לאומי בקבלת עבודה. קיים משטר וקיימת מדיניות שבכוחות עצמם כופים הפליית האוכלוסייה בקבלת עבודה.

הנוף החברתי בארץ וחלוקת העובדים בישראל לתחומי התעסוקה מבליטים לכל עין את האפליה הקיימת כלפי הפועלים הערבים בקבלת עבודה. עובדה דוקרת עיניים היא שהפועלים הערבים יכולים, בדרך כלל, לעבוד בתחומי עבודה מסוימים, כמו ניקוי רחובות, מסעדות, מטבחים, תחנות דלק ובתי-מלון, בחקלאות, בעבודה בלתי מקצועית, בעבודות הקשות ביותר.

עובדה דוקרת עיניים נוספת היא, שתחומי עבודה שלמים נעולים בפני אזרחים ערבים — המינהל, מוסדות ציבוריים, מקומות עבודה מקצועיים. זה שנים אנו זועקים נגד הפלייתם לרעה של אקדמאים ערבים, מהנדסים, בוגרי אוניברסיטאות, בקבלת עבודה על מישור שווה לתחביהם היהודים. עובדה היא שעובדים ערבים בשירות המדינה, במשרדי המדינה ובמוסדות ציבור אינם יותר מ-2% — 4% מכלל ציבור זה.

זוהי המדיניות והמציאות של אפליה לאומית, ויש להיאבק נגדה.

פן נוסף: להפליית האוכלוסייה הערבית בתעסוקה הוא ממדי האבטלה הרחבים יותר בקרב האוכלוסייה הערבית לעומת האוכלוסייה הכללית. בנצרת ובסביבתה יש כ-3,000 בלתי מועסקים, שהם 21% מכוח העבודה הכולל, ושיעור האבטלה הכללי-ארצי הוא 6.6%. בנצרת רשומים כ-1,060 איש להבטחת הכנסה, מהם נשלחים לעבודות ייעור ולעבודות דומות 700 עובדים. מכיוון שמשרד העבודה והרווחה הקציב רק 350 תקנים להבטחת הכנסה. בשום מקום אחר לא שולחים עובדים לעבודות דחק בייצור, לכן שולחים רק את הפועלים הערבים. שיעור אבטלה גבוה במיוחד קיים בענפי הבנייה, הטקסטיל והשירותים הציבוריים. שיעור אבטלה גבוה במיוחד יש בקרב האקדמאים הערבים. יש כיום כ-9,000 אקדמאים ערבים, מהם 36% מובטלים, בעיקר בוגרי הנדסה ורפואה. 70% מהאקדמאים הערבים העובדים אינם מועסקים בתחום

לסרב לכל ערבי שירצה להיכנס לקיבוץ? מלכד זה, האם חברת הכנסת אורה נמיר חוסיף סעיף, שבמעונות היום של נעמ"ת, שהיא היתה אחראית להם, כינסו לעבודה נשים ערביות ויהודיות על-פי אותן אמות מידה?

בנושאים האלה יש פער גדול בין האספקט החינוכי לאספקט המעשי. בניגוד לאחרים, אני חושב שדווקא איסור הפרסום חשוב, והנה, פתאום חברת הכנסת אורה נמיר מגינה על העיתונים בנושא הזה. ההיפך הוא הנכון. יש לנו בעיה קשה בנוגע לאפליה של הפרט, יש גורמה שצריך לחנך על-פיה, והיא צריכה לתת לנו דוגמה. צריך לעשות את העבודה בתחום החינוך, ולא באמצעות החוק. אף אחד לא יצליח לכפות באמצעות חוק. לעומת זאת, בעניין הפרסום ובשירותים הממשלתיים אפשר לאכוף את החוק ביתר קלות. אם כן, הסיכוי לאכוף את החוק גם הוא חשוב, ויש להביאו בחשבון.

חוקקנו חוק נגד הסתה גזענית. אם לא יחוקקו את החוק הזה, יהיה אפשר בעצם לעקוף את החוק ההוא, על-ידי פרסום מודעות. הייתי אומר שהרשמנו כאן דברי צביעות רבים מאוד. מדברים גבוהה גבוהה ומנסים לחוקק חוקים, שלפיהם יחייבו אנשים לעשות דברים במישור של הפרט. לדעתי, יש כאן אולי פגיעה מסוימת בחירות הפרט. כי בסופו של דבר לעולם לא אצליח לשכנע בעל מפעל ערבי להעדיף יהודי על פני ערבי כאשר עומרים לפניו יהודי וערבי בעלי כישורים דומים. זה טבעי לגמרי. יש אלמנטים טבעיים, שיש להם תפקיד בתחום הזה, והם קיימים גם בחברה הערבית וגם בחברה היהודית. אני מודה ליושבראש.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת ליבאי, בבקשה.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושבראש, חברי הכנסת, גם אני מבקש לשבח את חבר הכנסת יאיר צבן על יוזמתו ועל התרומה הרצינית שהוא הביא היום לכנסת בדמותה של הצעת חוק זו לקידום הרעיון של שוויון ההזדמנויות בתעסוקה. הערתי מצטמצמת בעיקר בנוסח ובצורה.

אני חושב שהוספת הסיפא לסעיף 42(א) אינה מוצלחת מאוד, מפני שהיא שמה דגש בשליחה של אדם לעבודה ובשולחו. מוטב היה שננסח את סעיף 42 מחדש בשתי פסקאות נפרדות, כך שנכליל, בפסקה אחת, שיש איסור אפליה על לשכת שירות התעסוקה, ובפסקה השנייה, שיש איסור אפליה על-ידי הזקוק לעובד, והפסקה השלישית תקבע את מה שקובעת עתה פסקה השנייה, מתי אין רואים אפליה בשל אופיו ומהותו של התפקיד או בשל ענייני ביטחון המדינה.

אין דעתי נוחה גם מההפרדה שבין 42 ל-77א, אבל במקרה זה מדובר בנוסח אחיד בחוק, שהרי אני מבין שפסקה 77א עוסקת בעונשין.

מכל מקום, כהתחשב בהערות ניסוח מסוימות, וניתן בוודאי לתקן בורערה, אין ספק שהוא אחד התיקונים החשובים שבאו לכנסת בתקופה האחרונה. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת יאיר צבן ישיב.

יאיר צבן (מפ"ס):

אדוני היושבראש, חברי הכנסת, אני מודה לחברי הכנסת על דברי הברכה היפים, ובכן, ראשית, אני מסכים כהחלט לדבר חבר הכנסת שבח יריס, שצורת החקיקה אינה מוצאת חן

הלא-יהודים המועסקים במשרדי הממשלה נמוך הרבה יותר מאחוז זה, אף שיש אנשים התואמים את הקריטריונים של תפקידים רבים, ואולם, למה לדבר על מודעות בעיתונים, כאשר הנושא נוגע גם למשרדי הממשלה? עד היום — חוץ מהמקרה שקרה השנה במשרד החינוך והתכונות — אף שהיתה עתודה ואף שיש אנשים היכולים למלא תפקידים, לא ראיתי כמעט בשום משרד ממשלתי לא מנכ"ל, לא סמנכ"ל, לא ראש אגף או מנהל אגף ולא מנהל יחידה שאיננו יהודי. איך אפשר להסביר את התופעה הזאת? על כן, אני חייב לקבוע, לצערי הרב, שיש אפליה מבחינה זאת. שלא לדבר על כל התעשייה הביטחונית, שבה לא מועסק אף לא מהגדר, או הנדסאי אחד.

אני רוצה לגעת גם כמה שקוראים לו "המכרוזים" במדינת ישראל. מפרסמים מכרז למשרה מסוימת ופונים כמה מועמדים, לפעמים גם יהודים וגם ערבים. פתאום אתה רואה שזוכה במשרה אדם שאפילו לא חלמת שהוא יזכה בה. בסלנג שלנו נוצר הביטוי "מכרז תפור". החוק הזה, והמפלגה שלי בוראית תחמוך בו, אינו נותן את דעתו על הנושא הזה. אם כן, החוק הזה לוקה גם בעניין זה בחסר. גם כאשר מדובר במודעות ובהעסקת אנשים לפי גון עורם, מוצאם, דתם וגזעם — אין החוק עונה על הבעיה, משום שהמעסיק יכול למצוא אלף ואחד תירוצים כדי לדחות מועמד לתפקיד, וכך יש בידי לעקוף את החוק הזה.

אף שיש כאן חידוד של נושא האפליה, או חוסר השוויון בנקודות מסוימות, במיוחד בנושא המכרזים, אלה שבמגור היהודי ואלה במגור הערבי, המפלגה שלי תתמוך בתיקון הזה. תוך כדי ריונים בוועדת החוקה, חוק ומשפט נשתדל להכניס כמה שינויים שיתנו שיניים לחוק, כדי שהמעביד לא יוכל למצוא תירוצים לדחות אנשים העומדים בקריטריונים בשל שייכותם לאומית, דתית או המנית. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת יאיר צבן ישיב למתריינים. — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושבראש, יש לי בקשה. קרה מצב, שאחד מחברי הכנסת שהיה צריך להשתתף בדיון ויתר על השתתפותו ברגע האחרון. יצאתי מתוך מחשבה שהוא ידבר. אני מבקש בשמי ובשם חבר הכנסת ליבאי רשות לדבר. כל אחד ידבר שתי דקות וחצי.

היו"ר ד' תיכון:

שתי דקות וחצי אבל לא יותר. נראה אם תקיימו את ההבטחה. בבקשה, חבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה, במסגרת המגבלה שהטלתי על עצמי אני רוצה להעיד כמה הערות. אחת, אנחנו דנים בעניין שיש בו בעיה קשה מאוד, בין שמדובר בתופעה של אפליה כתופעה חברתית, והיא חזקה בהרבה מן החוק הקיים, ובין שמדובר ביכולתו של החוק לעקור תופעה מסוג זה. וכבר עמדו על כך אחרים.

הערה שנייה, חבר הכנסת יאיר צבן, אני פונה אליך כי אני מעריך את היושר האינטלקטואלי שלך. פנית לחבר הכנסת בני שליטא ושאלת אותו: תגיד לי, האם האפליה אצלך היא ככל המישורים או שמא אתה בעד ביטולה רק בחלק מהמישורים? אשאל אותך שאלה, חבר הכנסת צבן: האם אתה בעד ביטול האפליה בכל המישורים, לרבות הקיבוצים, שאחרי קבלת החוק הזה יהיה עליך להוסיף סעיף שבו יהיה כתוב, שלא יוכלו

של פירוש האמונה על-פי המסורת של אותה קהילה ספציפית או אותה עדה ספציפית. ואני איני רוצה להרחיב, כי הדברים יגזלו זמן.

מיכאל איתן (הליכוד):

זכות זו אתה נותן גם לתושבי רמת-עמידר?

יאיר צבן (מפ"ם):

לא. מפני שהתארגנות שם לא באה על כספי וולונטרי.

מיכאל איתן (הליכוד):

ועד השכונה — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני חושב שאחרי מערכה בין מושגים שונים של התארגנות, לא כל התארגנות וולונטרית יכולה לקבוע לעצמה קביעות. אם להביא לדוגמה את המקרה שהצגת, אחרי הבאת דוגמה של תנועה שהתארגנה מראש כתנועה ציונית חלוצית להגשים מטרות יהודיות על-פי הגדרה, by definition. אתה יכול לקבל או לא לקבל את ההגדרה הזאת. אתה יכול לומר שהיא תקפה היום כפי שהיתה לפני 40 שנה, או תקפה פחות, אבל אינך יכול לעשות השוואה עם שכונת רמת-עמידר. אני מצטער מאוד, אבל לא על זה הונחכות היום.

רבותי, כאשר בא משהו לטעון שהאפליה היא לא כל כך נוראה, אני מפנה אותו למסמך אחד המראה שכל סעיף בחוק הזה מוצדק, וזה מסמך של המוסד לביטוח הלאומי, שבדק את האמצעים של מעסיקים לחוק שכן מינימום. מה הוא מצא? הוא מצא שבערים מופלים לרעה בציונות לחוק שכן מינימום, נשים מופלות לרעה, תושבי עיירות הפיתוח מופלים לרעה, ערבים מופלים לרעה, הווי אומר, כאשר אתה בודק לפי גיל, מין, מוצא, לאום וכדומה, אתה רואה שבכל הפרמטרים האלה, ולא בשיעורים קטנים, בשיעורים גדולים, יש אפליה לרעה. והאפליה היא לא דווקא בין יהודים לבין ערבים, אבל בולטת האפליה שבין יהודים לבין ערבים.

הערת האחרונה היא לגבי הנושא של פרסום מפלה. מי שעדיין לא למד את ההכרז בין חופש הריכוז וחופש הפרסום לבין פרסום שהוא פסול עקרונית, לא מכיוון שהוא מבזע דעה שאני או אחר חולק עליה, אלא מכיוון שהוא סותר את עקרונות היסוד הדמוקרטיים של החברה שאנו מצוי בה, מכיוון שהוא מטיף, למעשה, לערער יסודותיה הדמוקרטיים של אותה חברה בדברים העקרוניים ביותר, והוא איננו נפרד מהמעשה של האפליה עצמו, אלא הוא מהווה את הפרודור, את המכוא העיקרי לאפליה עצמה — לפי דעתי, לא למד דבר. והערה זו מכוננת היא אליך, כמובן, אלא לעמיתך, חבר הכנסת בני שליטא.

אני מבקש כמובן להצביע על החוק ולהעבירו לוועדת העבודה והרווחה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אני מבקש להעביר המשך החקיקה בחוק זה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היור ד' תיכון:

תודה. ועדת הכנסת היא שתחליט.

אורה נמית (המערך):

האם אפשר להעביר חוק מועדה לוועדה?

מיכאל איתן (הליכוד):

לפי סעיף 117 לחוק — — —

בעיניו. גם חבר הכנסת דוד ליכאי הצטרף לדבריו במידה מסוימת, וגם חבר הכנסת רן כהן העיר על כך. אין ספק שחוק כזה יהיה צריך קודם כול לעמוד בחוק-יסוד, ואם לא בחוק-יסוד, בודאי בחוק לעצמו. גם דעתי אינה נוחה מכך. שהדרך שהסכמנו עליה עם שר העבודה והרווחה רועציו היא הדרך של הרחבת התחולה של חוק שירות התעסוקה. האמינו לי, יש לי באמתחתי עוד כמה וכמה טיעונים ונימוקים נגד הפתרון הזה. אבל, כאשר עמרתי בפני הברירה, אם להגיע להסכמה שתאפשר את תהליך החקיקה לגופו או לסכן אותו בהתפלמסות נמשכת סביב צורתו — אני מאמין שרוב החברים יסכימו, שעדיף היה להבטיח את החקיקה עצמה, כפי שאומנם עשיתי.

הערה שנייה לדבריו של חבר הכנסת תופיק טובי, והשלים אותם מכיוון הפוך לגמרי חבר הכנסת מיכאל איתן. שניהם הציגו בשאלות בעלות משמעות חברתית-לאומית עמוקה את עוצמת המציאות מול חוק שבא, כביכול, לשנותה ולחקנה ולהתמרדר לא עם תופעה שולית. אלא עם תופעה עמוקה מאוד ומושרשת מאוד. אני רוצה לומר, שאני מאמין שהחוק הזה אכן יפתור כבמטה קסם את בעיות האפליה במדינת ישראל על רקע גיל, מין, מוצא, דת, לאום, גזע, השקפה פוליטית וכדומה. צריך להיות יותר מבעל אשליות ורירות כדי להאמין בכך. אני איני חושב שמי שחוקק בבית הזה הרבה חוקים, המגלים בתוכם תקווה כלשהי לחברה שלמה יותר, מתוקנת יותר, האמין שעצם חקיקת החוק תעשה את החברה לכזאת. לא אכנס עכשיו לפולמוס על טיבו של החוק נגד הסתה גזענית. אבל נניח שהחוק היה מתקבל בגרסה שאותה הציגו יוזמיו, האם האמין משהו שברגע שהחוק יתקבל תיפסק ותיעקר ההסתה הגזענית מן הארץ? — ברור שלא. אלא מה? זה אחד האמצעים החשובים במאבק נגד התופעה השלילית שאותה אתה רוצה לעקור. זה הבסיס הנורמטיבי גם למאבק, גם לחינוך. גם להסברה. זה קובע מה לגיטימי בחברה שלך ומה אינו לגיטימי. לכן יש לראות בחוק הזה מנוף למאבק ציבורי, חברתי, אדמיניסטרטיבי ומשפטי לעקירת התופעה הזאת או לצמצומה.

לא אתייחס להערות הענייניות שהושמעו, כי אותן יהיה צורך לברר, ובהן יהיה צורך לדון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. רצוני להעיר שתיים-שלוש הערות מהותיות יותר לדברי חברים שחלקן כאן על החוק כולו או על מקצתו.

לדבריו של חבר הכנסת בני-שליטא, והם מצאו סיוע עקיף בדבריו של חבר הכנסת מיכאל איתן — אלה דברים שאין להם שיעור בפולמוס הזה. הרי על סדר-יומנו עומדת אפליה קשה — אגב, בכל התחומים — לא רק בין יהודים לבין ערבים. בתחום זה היא אולי מורגשת בחריפות יתירה. אבל קיימת אפליה בין המינים, תל-פי גילים, ומיד אמהיש זאת כנתונים משמעותיים. האפליה היא כל כך קשה, ולכן באים ואומרים: אין לך סיכוי להגיע לאי-אפליה ולשוויון מוחלט, אבסולוטי, שכולם יקבלו עבודה ויקדמו בכבודה כדיוק כמו זולתם. כיוון שכן, הנח ידך מזה, אל תעסוק בכך. אני מכיר בכך שהרעיון של "ממלכת כהנים וגוי קדוש" לא יוגשם כאן בעשור הקרוב, ולא מלכות שדי עלי אדמות ולא גן-עדן דמוקרטי-הומיניסטי מוחלט: אבל זה אינו פוטר אותנו מהחובה לראות את האפליה ולהיאבק לצמצומה בכל האמצעים שברשותנו, כדי לקדם את העניין של שוויון אזרחים. כולם בפני החוק.

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני חושב שאחרי מערכה בין מסגרות וולונטריות שונות, אין לי שום טענה לגבי אותן שכונות, למשל, שהתארגנו כשכונות דתיות או חרדיות, והן מתנות את המגורים בהן לא רק כתנאי של אמונה, אלא כתנאי

— הצעת חוק שירותי העיסוק (תיקון מס' 8): הצעת חוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות ובניהול חיקי השקעות —

הצבעה

ההצעה להעביר חוק שירותי העיסוק (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1987, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון: החוק הועבר לוועדה להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ד. הצעת חוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות ובניהול חיקי השקעות, התשמ"ח — 1987* (קריאה ראשונה)

בשל ריכוזי אפשרויות ההשקעה בניירות ערך ובתוכניות אחרות, מצד אחד, וקיומו של ציבור גדול של משקיעים קטנים ובלתי מתרחמים מצד שני, יש להבטיח ששירותי הייעוץ וניהול החיקי ללקוח יהיו מהימנים ככל האפשר ומכוונים להיטיב עם הלקוח. כמו כן, יש להבטיח כי שירותי הייעוץ בידי גורם הכשיר לתפקיד ובעל השכלה ורמה מקצועית מתאימות. יש להבטיח גם מניעת ניגוד אינטרסים.

החוק המוצע בא לקבוע כי העיסוק ביעוץ השקעות או בניהול חיקי השקעות ייחיד לבעלי רישון בלבד. חובת הרישוי תאפשר פיקוח שוטף על העוסקים, לענין רמת השירות שהם נותנים ואמינותו, ותאפשר סינון מראש של גורמים בלתי מתאימים.

הצעת החוק מבוססת על המלצות ועדה שמינה שר המשפטים על דעת שר האוצר, בראשות מר מאיר גבאי בהיותו מנכ"ל משרד המשפטים. גם ועדת החקירה לענין ויסות המניות הבנקאיות, הידועה בשם "ועדת בייסקי", המליצה לחוקר חוק שיאסור מתן ייעוץ בידי מי שלא קיבל רישון לכך, ולקבוע בו סייגים וכללים לפעולות היעוצים והשקעות אחרות מתאימה עליהם.

עיקרי החוק המוצע הם אלה:

1. קביעת עקרון ייחוד המקצוע לבעלי רישונות בלבד והקביעה כי הסדר הרישוי יחול על עיסוק ביעוץ השקעות ובניהול חיקים בניירות ערך ובכל סוגי הנכסים הפיננסיים. לעומת זאת, מי שעוסק רק בבצוע טכני של פקודות קנייה ומכירה של ניירות ערך, שאין בו הפעלת שיקול דעת מקצועי, לא יהיה חייב ברישון. מוצע לקבוע תנאים מוקדמים שבהם יהיה חייב לעמוד יחיד או תאגיד המבקש רישון. לגבי יחיד יהיו אלה: בעיקר גיל מינימלי, השכלה, כשירות וידע מתאימים; ולגבי תאגיד — ייחודש הון עצמי מינימלי וכי כל בעלי התפקידים יהיו בעלי רישון.

2. על בעלי הרישונות יוטלו שתי חובות עיקריות והן: חובת זהירות וחובת הנאמנות. נוסף על חובות הנאמנות והזהירות הכלליות שיוטלו על יועץ השקעות או מנהל חיקים, מוגדרות בהצעת החוק חובות המשנה הנגזרות מהן. בין השאר נקבע איסור על פעולה במצב של ניגוד עניינים וכן חובה לגלות ללקוח את כל העניינים המהותיים לעסקות שהוא מבקש לבצע.

לגבי מנהל חיקים נקבעות חובות נאמנות וחובות זהירות מפורטות יותר כמתחייב מאופי העיסוק, אשר יש בו חופש פעולה להחזיק בנכסי הזולת ועשיית פעולות חוץ הפעלת

היו"ר ד' תיכון:

אל תעזור לי. חבר הכנסת מיכאל איתן, אני מעביר את ההחלטה בענין זה לוועדת הכנסת, כמקובל. חברת הכנסת אורה נמיר, את תשמיעי השגותיך בוועדת הכנסת.

רבותי, אנו עוברים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את חוק שירותי העיסוק (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1987, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו מגיעים לנושא האחרון בסדר-היום: הצעת חוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות ובניהול חיקי השקעות, התשמ"ח — 1987, בקריאה ראשונה. סגן שר האוצר-יצחק אהרן, כפי שהסברתי, סגן השר יציג את החוק. החוק הוא חוק קשה וארוך שהיו לו, אם אינני טועה, חבלי לידה שנמשכו שנים, והוא עדיין שרוי במחלוקת גדולה. סגן השר, בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמרואי:

כבוד היושב-ראש, כנסת וכבדה, הנני מתכבד להביא לאישור הכנסת בקריאה ראשונה את הצעת חוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות ובניהול חיקי השקעות, התשמ"ח — 1987.

ההתפתחות הרבה שחלה בשנים האחרונות בשוק ההון הישראלי הביאה לריכוז אפשרויות ההשקעה הפתוחות בפני המשקיעים הקטנים ולהתעניינות מוגברת שלהם בתחום זה. נוצר מצב שבו ציבור המשקיעים נוקט יותר ויותר ליעוץ מקצועי בדבר אפשרויות ההשקעה ובדאיתן, ובנסיבות מסוימות הוא אף מעדיף להעביר את ניהול חיקי ההשקעות לידי גורם אחר, שזהו עיסוקו המרכזי.

עיקר תפקידו של יועץ ההשקעות הוא מתן ייעוץ לאחרים אשר לכדאיות השקעה, קנייה או מכירה של ניירות ערך ונכסים פיננסיים אחרים. ייעוץ כזה ניתן היום, בדרך כלל, בסניפי הבנקים הגדולים, אך יש גם גופים ויחידים המספקים ייעוץ כזה, אם באופן אישי ואם בדרך של פרסומים.

מנהל חיקי השקעות, לעומת זאת, עיקר עיסוקו הוא ביצוע עסקאות בניירות ערך, ובנכסים פיננסיים כחשבונם של אחרים, על-פי פורמולות המקנה לו שיקול דעת. ניהול חיקים מתבצע כיום בעיקר בידי חברות העוסקות במסחר בניירות ערך בשביל לקוחות שאינן חברות בבורסה או באמצעות חברי הבורסה עצמם.

אין היום הסדר מחייב הקובע מי כשיר ומתאים לתפקיד של יועץ או מנהל חיקים, והתוצאה היא שהעיסוק בניהול חיקים וייעוץ השקעות פרוץ גם לפעילות גורמים שאינם עונים על דרישות מינימליות של התאמה וכשירות, מבחינת טוהר מידות ומהימנות אישית, השכלה מתאימה, ידע וניסיון מקצועיים.

היעדרה של מערכת רישוי מביא, בין היתר, גם ליד כן שעוסק אשר סרח במהלך ביצוע תפקידו אינו מנוע להמשיך ולשרת לקוחות, אף שעוסקים מסוג זה מחייבים, לפי טיבם, נאמנות וזהירות מירביים כלפי הלקוחות.

* רשומות (הצעת חוק, חוב' 1857).

כעבירות משמעת הפרה של הוראות מסוימות בחוק או בתקנות שיוחקנו על-פי, הפרת כל דין אחר המטיל חובה או איסור על בעל רשיון וכן כל מעשה או מחל מהווה התנהגות בלתי הולמת.

8. נוסף על העבירות המשמעתיות מוצע לקבוע עבירות פליליות. בין השאר מוצע לקבוע כי העיסוק ביערן השקעות ובניהול תיקים ללא רשיון יהווה עבירה פלילית וכן לגבי הפרה של חובות ואיסורים מסוימים שייקבעו בחוק.

כמו כן נקבע לגבי עבירות שברצונו ביד תאגיד כי מנהליו יהיו אחראים, אלא אם הוכיחו כי לא ידעו ולא יכלו לדעת על ביצוע העבירה או שנקטו כל האמצעים למניעתה.

9. מאחר שיש בחקיקת חוק זה נגיעה בנושאים של בנקאות וניירות ערך, מוצע לחקן שתי הוראות בחוק הבנקאות (שירות ללקוח) ובחוק ניירות ערך, על-פי המתחייב מחוק זה.

10. חוק זה לא יחול על עורך-דין ורואה-חשבון הנותנים ללקוחותיהם ייערן השקעות או מנהלים בשבילם תיקי השקעות כעיסוק נלווה לעיסוקם העיקרי. איזו אפליה.

היור"ד' תיכון:

זה לא יעבור, אל תדאג.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

11. מאחר שהחוק המוצע קובע הסדרים חדשים אשר מחייבים היערכות של התאגידים והיחידים העוסקים ביערן השקעות ובניהול תיקים, מוצע לקבוע כי תחילתו של החוק תהיה בתום שנה מיום פרסומו, אך הוראות מסוימות אשר ניתן להחילן כבר היום, יכנסו לתוקף מייד עם פרסומו של החוק.

כמו כן, כדי שלא לפגוע במי שעסק ביערן או בניהול תיקים ערב תחילתו של החוק, מוצע לקבוע כי הרשות תהיה רשאית לתת לו רשיון, אפילו לא מילא אחרי כל התנאים הנדרשים בחוק, אך רשיון כזה ינתן לתקופה של שלוש שנים בלבד, וחיידושו ייעשה רק לאחר שיתמלאו כל התנאים הנדרשים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק הזה הוא חוק יסודי מאוד, חשוב מאוד, במיוחד עקב הניסיונות הלא-נעימים שעברנו בשנים האחרונות. הוא ראה לדין מקיף ומעמיק, ואני מבין שהכנסת תתפנה להקצות לו זמן מתאים.

היור"ד' תיכון:

כאמור, גם אני חושב שהחוק חשוב ביותר, שכן הוא מנסה להפריד בפעם הראשונה בין ייערן לרכישת ניירות ערך לפעולות בנקאיות רגילות. הוא מוציא למעשה את המחלוקת העוסקת ברכישה או במכירה של ניירות ערך מן הבנקים.

מכל מקום, כאמור, יתקיים על כך דיון, ונדמה לי שבשבוע הבא.

הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 16:00. ישיבת הכנסת נעולה. תודה רבה לכם, ערב טוב.

הישיבה ננעלה בשעה 19:31.

שיקול דעת עצמאי. חובות אלה כוללות את החובה לקבל ייעור כוח ברור ומפורט בכתב וכן חובות שונות לעניין החזקת נכסי הלקוחות, שימוש בכספי הלקוחות ואיסור על עסקאות מסוימות.

3. אני משער שלגבי החובה בכתב יהיו ודאי לאדוני היושב-ראש, שהוא בעל ידיעה רבה בתחום הזה, כמה הערות בתחום הביצוע. אבל את זה אני אומר במאמר מוסגר.

מוצע לקבוע כי הרשות לניירות ערך תשמש כרשות המוסמכת למתן הרשיונות, והיא תפקח על פעולתם של בעלי הרשיונות. יועצי השקעות ומנהלי תיקים יהיו חייבים בהגשת דיווח שוטף לרשות, והרשות תהיה רשאית לדרוש מהם כל מידע הדרוש לרעתה לצורך הפיקוח. כמורכב תוסמן הרשות לערוך חקירות, להזמין כל אדם לבוא ולהעיד בפניה וכן לפנות לבית-משפט ולבקש צווים שונים על יסוד חשדות שהועלו בפניה לביצוע עבירה על החוק.

4. כדי למנוע ניגוד עניינים פוטנציאלי בין הפעילויות השונות של הבנקים ולמנוע שיבוש הפעילות הרגילה של שוק ההון, מוצע לאסור על הבנקים לעסוק ביערן השקעות ובניהול תיקים ולאסור על בעלי רשיונות לתת שירותים אלה מטעמם.

לעומת זאת, בסוגי השקעה שבהם תחום הסיכון קטן יחסית והתנאים בהם דומים לכל הבנקים, אין צורך באיסור האמור. לכן מוצע לקבוע כי איסור זה לא יחול על שירותי ייעור. בנכסים פיננסיים אשר לעניין חוק זה הוגדרו כפיקדונות לסוגיהם, לרבות פיקדונות לזמן קצוב, פיקדונות במט"ח — מטבע חרץ, השקעות בקופות גמל ותוכניות חיסכון, ניירות ערך שמנפיקה הממשלה, עסקאות עתידיות ועסקאות בזהב. הבנק לא יהיה חייב כרשיון לצורך עיסוק זה, אך העוסקים במסגרתו ובשמו יהיו בעלי רשיונות.

תאגידים הקשורים לבנקים יהיו רשאים להמשיך לעסוק ביערן השקעות וניהול תיקים, בכפוף לכל ההוראות החלות על עיסוק במסגרת תאגיד.

5. מתן שירותי הייעור במסגרת הבנק עלול לגרום שימוש פסול במידע המצוי בבנק בנוגע ללקוחות ואשר ביניהן חברות שניירות ערך שלהן נסחרות. כדי למנוע שימוש פסול במידע זה והשפעה פסולה על שיקוליו של בעל הרשיון, ייאסר על הבנק ועל כל בעלי תפקידים בו להעביר מידע ליועצי ההשקעות. נוסף על זה נקבעות הוראות ואיסורים שונים שמטרתם למנוע מצבי ניגוד עניינים שהיו קיימים בבנקים ביחסים ביניהם לבין הגופים הקשורים בהם ולהבטיח שירות מקצועי נאות ובלתי חלוי.

6. הפיקוח על ביצוע הוראות החוק לגבי הבנקים יהיה בידי המפקח על הבנקים ואילו הפיקוח לגבי התאגידים הקשורים להם יהיה בידי הרשות כתאום עם המפקח על הבנקים.

7. מוצע לקבוע מערכת שיפוט וענישה משמעתית כחלק ממנגנון הפיקוח על בעלי הרשיונות. לצורך זה גם יוגדרו